

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA BOHEMISTIKY

**Obraz Karla Čapka ve vybraných britských periodikách
do roku 2010**

Karel Čapek in Selected British Periodicals up to 2010

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Helena Ondřejová

Česká filologie

Vedoucí práce: Mgr. Richard Změlík, Ph.D.

Olomouc

2019

*Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, pouze s využitím
uvedených pramenů a literatury.*

V Olomouci dne 20. června 2019

*Na tomto místě bych ráda poděkovala zejména Mgr. Richardu Změlíkovi, Ph. D.
za trpělivé a laskavé vedení této práce, za přínosné podněty,
důvěru a jeho cenný čas.*

Poděkování patří také PhDr. Janu Čulíkovi za doporučení zdrojů v prvotní fázi psaní.

*V neposlední řadě pak chci poděkovat mamince a tatínkovi, kterým vděčím takřka
za všechno dobré, co mě v životě potkalo,
a kterým tuto práci s láskou a vděčností věnuji.*

Obsah

Úvod	5
1. Vydávání a překlady Čapkova díla v Anglii	8
2. Vybraná britská periodika	16
2.1 The Times	17
2.2 The Times Literary Supplement	20
2.3 The Manchester Guardian/The Guardian	24
2.4 The Observer	28
2.5 The Spectator	31
3. Ohlasy díla a osobnosti Karla Čapka v britském tisku	32
3.1 R.U.R.	33
3.2 Ze života hmyzu	37
3.3 Věc Makropulos	41
3.4 Cestopisy	44
3.5 Další dramata	47
3.6 Noetická trilogie a Foltýn	51
3.7 Hovory s T. G. M.	52
3.8 Osobnost Karla Čapka	53
Závěr	57
Anotace	59
Resumé	60
Použité zdroje a literatura	61
Přílohy	64

Úvod

Karel Čapek má v dějinách české literatury nepochybně výsadní postavení – v obecném povědomí je známý především pro svou neobvykle rozsáhlou slovní zásobu, dramatickou tvorbu a jako autor humorných povídek a nápaditých pohádek pro dětské publikum. Dovolím si tvrdit, že jeho význam pro českou literaturu není současnému, byť svátečnímu českému čtenáři ani literárnímu vědci třeba dokazovat. František Buriánek v roce 1988 píše: „Stalo se zvykem připisovat Karlu Čapkovi přívlastek ‚světový‘, protože byl jedním z mála českých spisovatelů, jejichž dílo proniklo do celého světa.“¹ Je tomu ale skutečně tak? Dosáhl Karel Čapek opravdu tak výrazného světového ohlasu, jaký mu připisujeme? Česká literární společnost znala jméno Karla Čapka už od jeho prvních novinářských počínů. Zájem o něj navíc vzrostl ve chvíli, kdy jako dvaadvacetiletý mladík v počátcích svého literárního a teoretického působení začal polemizovat s F. X. Šaldou, již v té době jedním z nejrespektovanějších překladatelů, novinářů a kritiků, právě o úkolech literární kritiky. Články o Karlu Čapkovi, recenze jeho knih, dramát a veškerých publicistických i literárních počínů, byly tedy v českém prostředí už od jeho začátků poměrně hojné. Dnes se proto na osobnost Karla Čapka díváme se zkušeností jednoho století četných a často velmi vášnivých domácích ohlasů.

Co z Čapka proniklo za hranice našeho státu, ale není tak jednoznačně definovatelné. Vzhledem k množství publikované literatury a odborných článků není možné na tuto otázku pravděpodobně najít zcela uspokojující odpověď. Dalším problémem je pak již ona zmiňovaná světovost, kterou ve spojitosti s Čapkem rozmýšlel už citovaný František Buriánek ve studii *Národnost a světovost Karla Čapka*:

Konečně příznačným rysem národního původu a světového významu je pro Karla Čapka aktivita, a je-li třeba, i bojovnost, s kterou prosazuje nebo hájí uvedené principy humanity a demokracie. (...) Nestál v nečinnosti stranou toho, co se dalo kolem něho ve světě. Účastnil se toho, byl aktivní. Proto patřil k těm velkým osobnostem evropské kultury, které humanistický odkaz antiky spojovaly s moderní civilizací, s dobou vědeckého a technického pokroku, se současným zápasem lidstva o spravedlivý a lidský společenský řád, lepší, nežli je

¹ BURIÁNEK, František. *Karel Čapek*. Praha: Československý spisovatel, 1988, s. 9.

ten, který plodí války a útisk. (...) Jde tu spíše o to, vidět v této aktivní angažovanosti společenské a dobové právě ten znak světovosti, který hodnotíme, i u Karla Čapka, ...²

Nad aspekty světovosti přitom už v roce 1936 přemýšlel sám Čapek, když českou literaturu obhajoval proti výtkám přílišné domáckosti a maloměšťáctví: „Čím se stal světovým autorem Dickens, tento nejangličtější ze spisovatelů Anglie? Čím Gogol a ostatní, kteří psali literaturu tak ruskou, jak jen co může být ruského? (...) Čím angličtější, čím ruštější, čím severštější je dílo, tím hlubší a jasnější je jeho nárok na světovost: v tom je velká paradoxie toho, čemu se říká světovost. (...) Kdyby naše knihy byly dost české, byly by také dost světové.“³

Světovost a věhlas se tedy jistě dá chápat mnohými způsoby, pokud bychom ale přistoupili na Čapkovu premisu národnosti literatury, dalo by se jistě říct, že byl právě on natolik českým, aby mohl zároveň být i světovým. Jedním z dalších aspektů, které se zde nabízí, je zcela jistě četnost překladů autorova díla a samotný náklad vydávaných knih. Dalším pak dlouholetá čtenářská přízeň a časem nepomíjející historická platnost zpracovávané látky, nebo trvalá obliba literární kritiky. Zda tyto základní požadavky světovosti Karel Čapek splnil si položíme v souvislosti se zemí, kterou sám Čapek nejvíce obdivoval a která jako jedna z prvních umožnila překlady jeho díla, a tím i další šíření jeho literární stopy.

Světovost, resp. recepce díla jakéhokoli autora v zahraničním prostředí je vždy třeba nahlížet ve společenských a historických dobových souvislostech. Je zcela pochopitelné, že o světovosti (či jakékoli oblíbenosti) Čapkova díla by se jen těžko dalo hovořit příkladně ve válečném Německu. Přestože politická situace v Evropě mezi válkami a po roce 1945 nebyla zcela vyrovnaná, klidná a k cizím vlivům nestranná takřka nikde, o Anglii snad přece jen můžeme hovořit jako o poměrně příznivém a minimálně českým autorům otevřeném státě.

² BURIÁNEK, František. Národnost a světovost Karla Čapka. In: *Z literárněvědných studií*. Praha: Československý spisovatel, 1988. s. 140.

³ ČAPEK, Karel. Jak se dělá světová literatura. In: *O umění a kultuře*. 3. Ed. Emanuel MACEK, Miloš POHORSKÝ a Zina TROCHTOVÁ. Praha: Československý spisovatel, 1986. s. 708–709.

Diplomová práce si klade za cíl sestavit obraz Karla Čapka v Anglii tak, jak se formoval ve vybraných periodikách britského tisku od prvních zmínek⁴ o „a young author of the R.U.R., Dr. Karel Čapek“⁵ ve 20. letech až do roku 2010, kdy už méně početné články o něm spíše ustalovaly Čapkovo postavení v kontextu velkých evropských literátů minulého století.

Zkoumat budeme všechny články, ve kterých se objeví výraz „Čapek“ (vč. podob „Capek“ a „Kapek“) deníků *The Times*, *The Manchester Guardian* (později pouze *The Guardian*) a týdeníků *The Times Literary Supplement* a *The Observer*, ne tedy pouze několik vybraných recenzí. U dvou zmíněných – *The Manchester Guardian* a *The Observer* – je možné procházet články pouze do roku 2003, dále volně dostupné archivy prozatím nesahají. Ze stejného důvodu budeme pouze do roku 2008 procházet jediný vybraný časopis *The Spectator*.

Výchozími databázemi vyhledávání budou The Times Digital Archive 1785–2013, The Times Literary Supplement Historical Archive 1902–2013, The Spectator Archive 1828–2008, The Guardian 1821–2003 a The Observer 1791–2003, přičemž poslední dvě zprostředkuje pro naše účely centrální archivní server www.newspapers.com (nevyužíváme tedy očekávaného přístupu přes ProQuest Central⁶).

Jádrem práce by měla být především recepce díla a osobnosti Karla Čapka ve vybraných periodikách, v následující kapitole se ale ještě krátce zastavíme u klíčových okolností vydávání a překladů Čapkova díla v Anglii. Součástí práce bude také stručná charakteristika jednotlivých periodik tak, aby čtenář získal úplnější představu o kontextu čapkovských ohlasů.

Všechny citace z anglických zdrojů ponecháváme v textu v originální, nepřeložené podobě – zejména proto, že jejich volný překlad by nepřiměřeně navýšil počet referenčních odkazů pod čarou.

⁴ Pozn.: Vyhledávací dotaz ve všech případech obsahoval rozmezí let 1910–2010. Prvních zmínek o Karlu Čapkovi se však v britském tisku skutečně dočkáme až takřka o deset let později.

⁵ Man and Machine: Strange Frankenstein Play in Prague: „A Futurist Fairy-tale. *The Observer*. 23. 10. 1921, s. 15.

⁶ Pozn.: Tato ne příliš obvyklá volba výchozí databáze byla upřednostněna čistě z praktických důvodů – kvůli většímu uživatelskému komfortu portálu www.newspapers.com – všechny zprostředkované články se však obsahem ani četností od materiálů v databázi ProQuest Central nijak neliší.

1. Vydávání a překlady Čapkova díla v Anglii

Jak už jsem zmínila, Čapkovo jméno vešlo ve známost ve světě s uvedením dramatu *R.U.R.*, Čapek sám se však přirozeně dávno předtím zajímal o světovou literaturu. Přestože byl jeho čtenářský záběr, jak ostatně dokládá také jeho osobní knihovna, rozmanitý a v každém ohledu úctyhodný, choval Čapek zvláštní náklonnost k literatuře francouzské (o čemž vypovídá i vydání antologie *Francouzská poezie nové doby*, 1920) a anglické⁷. Sám také aktivně udržoval korespondenci s mnoha zahraničními literáty a novináři, o čemž svědčí rozsáhlá korespondence. Vazby na Anglii tak Čapek získával postupně, jejich intenzita však právě díky *R.U.R.* značně rostla. Už před návštěvou Anglie v roce 1924 měl Čapek anglické přátele – s některými se osobně setkal v Praze, s řadou dalších si četně dopisoval.

Jednou z klíčových postav Čapkova vstupu na anglickou půdu byl Otakar Vočadlo. Čapek jej v říjnu 1921 kontaktoval s prosbou o doporučení nových britských dramát, která by mohla jako dramaturg zpracovat pro Divadlo na Vinohradech. Už předtím o tyto informace žádá Františka B. Dohalského, který byl v té době tajemníkem londýnského velvyslanectví, slovy: „Anglické divadlo je u nás pramálo vytěženo, a já doufám, že se tam najde několik kusů opravdu zajímavých. (...) I nějaké pořádné veselohry, frašky nebo grotesky padají pro nás velmi na váhu.“⁸

Dohalský Čapka odkazuje na Vočadla, který v té době studoval na londýnské University College a na velvyslanectví často docházel.⁹ Začíná tak dlouhodobá spolupráce a přátelství mezi oběma muži, které v mnoha ohledech obohatilo českou kulturu o podněty anglické a anglickou o české.

Zásadní bylo také Čapkovo působení v rámci mezinárodního Penklubu, a později jeho české odbočky (zal. 1925). I vlastní Čapkova cesta do Anglie v roce 1924, na níž mu byl Vočadlo průvodcem, se uskutečnila díky pozvánce na londýnské zasedání

⁷ Pozn.: Po návštěvě Anglie v roce 1924 Čapek tuto skutečnost podporuje známou větou: „I like best the English people, French life, and my own country.“ [Cit. z: Karel Čapek. *The Manchester Guardian*, 31. 8. 1929, s. 7.]

⁸ ČAPEK, Karel. *Spisy Karla Čapka*. Svazek XXII, Korespondence I. Praha: Český spisovatel, 1993. s. 14–15.

⁹ VOČADLO, Otakar. *Anglické listy Karla Čapka*. Praha: JAN, 1995. s. 27.

Penklubu. Mladý autor byl doslova „na roztrhání“ a během tříměsíčního pobytu byl zván k předním osobnostem britského literárního světa. Na četnost návštěv, které musel absolvovat, si sám opakovaně stěžoval v dopisech manželce Olze: „Návštěvy neberou konce, ještě jediný večer jsem nebyl doma. Je to strašné. Co si mám počít? Budu rozhodně muset utéci. Tak šílenou pohostinnost jsem dosud nezažil.“¹⁰ Čapek se v Anglii setkává mj. s Paulem Selverem, H. G. Wellsem, Johnem Galsworthy, G. K. Chestertonem a G. B. Shawem. Z anglického pobytu navíc vznikají *Anglické listy* (1924), díky nimž jeho popularita roste ještě více. Kontakty navázané při pobytu v Anglii pokračovaly i po návratu domů. Jak se zmiňuje Vočadlo: „Autor RUR patřil takřka k zajímavostem Prahy a zahraniční hosté, zvláště spisovatelé a divadelníci z anglosaského světa, si přáli poznat ho osobně.“¹¹ Mnozí byli hosty na Čapkových pátečnických setkáních.

Dalším významným kontaktem byl Čapkovi František Khol, který se stal jeho literárním agentem, a později, jak dosvědčuje i vzájemná korespondence, blízkým přítelem. Společně také stáli u vzniku české odbočky Penklubu. Todorová Kholovu roli ve vztahu k Čapkově tvorbě výstižně shrnuje slovy:

[Khol] po válce založil společně se svou ženou divadelní agenturu Centrum, která měla hlavní zásluhu na pronikání nové české dramatické tvorby do ciziny. František Khol se tak stal rovněž Čapkovým zmocněncem v otázkách překladů a distribuce jeho děl do zahraničí. Poskytoval Čapkovi především právní podporu, staral se o smluvní zajištění překladů a distribuce Čapkových knih. Dále pak o uvedení dramát na divadelních prknech zahraničních divadel.¹²

Po Kholově úmrtí v roce 1930 se na krátkou dobu vedení agentury Centrum ujala jeho žena, Bohumila Kholová-Toušková, jako správce autorských práv Čapkova díla se ale známěji zapsal jeho švagr, Karel Scheinpflug. V době komunismu však byla jeho činnost značně omezena, a mnohá Čapkova díla tak v zahraniční vycházela bez potřebné supervize nebo odpovídajícího finančního vyrovnání. Po vypršení licence

¹⁰ ČAPEK, Karel. *Spisy Karla Čapka*. Svazek XXII, Korespondence I. Praha: Český spisovatel, 1993. s. 189.

¹¹ VOČADLO, Otakar. *Anglické listy Karla Čapka*. Praha: JAN, 1995. s. 15.

¹² TODOROVÁ, Tereza. Kontext a význam překladů Čapkova díla do anglického jazyka. At: Památník Karla Čapka. [online] Dostupné z: http://www.capek-karel-pamatnik.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=200013&id=14366&p1=1005 17. 4. 2019

autorských práv jsou dnes už Čapkova díla reprodukována volně, jak u nás, tak ve světě.

Čapkova díla v Anglii čteně vycházela v Oxford University Press pod vedením Humphreyho Milforda, v Macmillanu nebo u Roberta Holdena. Významným vydavatelem se pro Čapka stal také Geoffrey Bles, jehož neúnavnost v rozesílání reklamních sdělení jistě pomohla řadě, nejen Čapkových, titulů ve vepsání se do obecného čtenářského povědomí (přestože Bles v době, kdy vydával Čapkova díla, ještě nepatřil mezi renomovaná nakladatelství). Geoffrey Bles byl známý mj. pro rozpoznávání nových talentů – vydával tak mnoho debutových knih a rád dával příležitost novým, dosud neprověřeným jménům. Dvorními vydavatelem Čapkových děl v Anglii se stal v polovině dvacátých let bezpochyby Stanley Unwin (nakladatelský dům George Allen & Unwin). Jeho cílem bylo vydat v angličtině kompletní Čapkovo dílo, což se mu do značné míry také podařilo: „Do roku 1951 ve Velké Británii vyšlo třicet dva titulů od jediného českého autora, Karla Čapka, což převyšuje počet vůbec všech knih, které byly do začátku dvacátých let z češtiny přeloženy. Včetně opakovaných vydání a dotisků Karlu Čapkovi v první polovině století vyšlo více než sto publikací.“¹³

Právě Stanley Unwin spolupracoval s překladatelskou dvojicí manželů Weatherhallových, jejichž práce byla ve srovnání s překlady Paula Selvera hodnocena velmi dobře. Výhodou páru byla pravděpodobně dvojjazyčnost – Marie byla rozená Češka a do Anglie se přivdala v roce 1927. Úspěšná byla také spolupráce s Dorou Round, která se zasloužila např. o anglická vydání *Apokryfů* (1932; angl. *Apocryphical Stories*, 1949), *Adama Stvořitele* (1927; angl. *Adam the Creator*, 1929) nebo *Hovorů s T. G. M.* (1928–1935; angl. *President Masaryk Tells His Story*, 1934).

Nejvýraznějším a nejproblematictější původním překladatelem Čapkových děl byl jednoznačně Paul Selver. Jeho prvenství zapříčinil zejména fakt, že na počátku dvacátých let kromě něj v Anglii prakticky neexistoval jiný překladatel z češtiny do angličtiny: „Byl po smrti zakladatele anglické bohemistiky A. H. Wratislawa a

¹³ ŠLANCAROVÁ, Jana. Čapkův anglický nakladatel. In: *Bohemica litteraria*. 2016, roč. 19, č. 1, s. 108.

historika F. Lützowa vedle sira W. W. Stricklanda, který se usídlil v Čechách, jediným tlumočником moderní české literatury v Anglii.“¹⁴

Selverovy překlady, stejně jako jeho přístup k práci, však nebyly ideální. Protože Selver s Čapkem, ani Františkem Kholem často nekomunikoval, nevědělo se mnohdy, v jaké fázi se práce na překladech nachází, či zda není třeba některé části konzultovat s autorem. Čapek sám opakovaně Selverovi nabízel pomoc s překlady, nebo jej odkazoval na Vočadla:

Milý pane Selvere, posílám Vám současně Vaše překlady s několika malými opravami; jde většinou o menší nedorozumění nebo o místa, která Vám jako Angličanovi byla poněkud nejasná. Mám někdy trochu nezvyklá slova, která Vám přirozeně dělají potíže; snad byste mohl dát celý překlad přečíst dr. Vočadlovi nebo jinému z našich krajanů, který by Vás na takové úchylinky upozornil.¹⁵

Na Selverovu obranu je nutné dodat, že Čapkův jazyk je skutečně pro jakéhokoli překladatele výzvou, což dokládají, jak čeští, tak zahraniční translatologové: „Čapkův jazyk je charakteristický tím, že je to jazyk slovníkově velmi bohatý, zvláště na synonyma, sémantické odstíny, několikanásobné větné členy a idiomatické formy, a proto z překladatelského hlediska velmi obtížný.“¹⁶

For the translator Čapek represents significant difficulties. He was among the first major writers habitually to use *obecná čeština* (Common Czech) in his work, but at the same time he loved the richness of Czech and liked to employ a rather eclectic, old-fashioned vocabulary. Čapek's style is thus both simple and artful at the same time – an effect difficult to reproduce in English.¹⁷

Obtíže spojené s překladem připouští Čapek i v rozhovoru s pražským korespondentem *Observeru*, ne však specificky ke svému dílu, ale k jazyku českému jako takovému. „The Czech or Bohemian language is exceedingly beautiful because exceedingly flexible. (...) But to write in Czech means that translation into any other

¹⁴ VOČADLO, Otakar. *Anglické listy Karla Čapka*. Praha: JAN, 1995. s. 43.

¹⁵ ČAPEK, Karel. *Spisy Karla Čapka*. Svazek XXII, Korespondence I. Praha: Český spisovatel, 1993. s. 33.

¹⁶ KRIAKOVÁ, Hana. Úskalí a problémy Selverova překladu Anglických listů Karla Čapka. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity studia Minora Facultatis Philosophicae Universitatis Brunensis*, D. 36–37, 1989–1990. s. 17.

¹⁷ CLASSE, Olive. *Encyclopedia of Literary Translation Into English: A–L*. Taylor & Francis, 2000. s. 228.

tongue is hopelessly inadequate, that only the material counts, and not the method in which it is presented.¹⁸

Z překladatelského hlediska byl oříškem jistě také Čapkův zvyk zařazovat anglické výrazy, které nezřídka přizpůsoboval české morfologii. Pro domácího čtenáře tento prvek Čapkova jazyka představuje příjemné ozvláštňení a stylistickou příznakovost. Pokud se však celý text přeloží do angličtiny – a originální cizojazyčné výrazy tak splynou – mění se i vyznění původní formulace a celkový dojem.

Přestože mohl být částečně „na vině“ skutečně i Čapkův na synonyma bohatý a hravý jazyk, byl Selver překladatelem spíše nedůsledným. Vočadlo o tom píše: „Z chyb někdy dost trapných poznáme, že si příliš důvěřoval a nevyužil náležitě příležitosti, kterou mu poskytovalo české prostředí. Tak překládá např. ‚kuličky‘ (dětské) ‚billiards‘ místo ‚marbles‘ nebo si plete ‚losa‘ s ‚lososem‘ nebo když je mu nějaká vazba nejasná, vynechá prostě celou větu.“¹⁹

Vočadlo navíc dodává, že právě anglické překlady Čapkových děl byly klíčové pro další šíření jeho tvorby ve světě – sloužily totiž jako výchozí texty pro překlady do řady jiných jazyků.²⁰

Todorová se domnívá, že „nedokonalé překlady mohly rovněž negativně ovlivnit posudky komise rozhodující o udělení Nobelovy ceny za literaturu.“²¹ Na tu byl Čapek nominován celkem sedmkrát mezi lety 1932–1938. Pravděpodobnější však je, že byl nevhodným kandidátem pro své veřejné působení a neskrývané politické názory. Tuto domněnku vyjádřil i jeden z pozdějších Čapkových překladatelů, Peter Kussi: „Čapek never received the Nobel Prize, probably because the Swedish Academy was leery of offending Nazi Germany by honoring an outspoken anti-fascist. According to Čapek’s widow, the Academy asked Čapek to write some new,

¹⁸ From Our Own Correspondent. A Talk with Karel Čapek. His New Play. A Variation on the Elixir of Life. Genesis of the Robots. *The Observer*. 30. 8. 1923. s. 9.

¹⁹ VOČADLO, Otakar. *Anglické listy Karla Čapka*. Praha: JAN, 1995. s. 44.

²⁰ Tamtéž.

²¹ TODOROVÁ, Tereza. Kontext a význam překladů Čapkova díla do anglického jazyka. At: Památník Karla Čapka. [online] Dostupné z: http://www.capek-karel-pamatnik.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=200013&id=14366&p1=1005 17. 4. 2019

blandly inoffensive work, to which Čapek replied that he had already submitted his doctoral dissertation.²²

Nejméně zdařilým Selverovým překladem byla zřejmě satirická hra obou bratří *Ze života hmyzu* (1921). Některé originální pasáže Selver zcela vypustil, u jiných užitím nevhodného, příliš simplificovaného jazyka zcela změnil původní význam.²³

Přestože se časem Selverova práce ukázala jako nedostatečná, při vydávání prvních překladů o jeho kvalitách takřka nikdo nepochyboval. V komentáři k *Věci Makropulos* se např. recenzent *Guardianu* ještě v roce 1927 vyjadřuje: „In having Mr. Selver as his translator he is, as before, fortunate.“²⁴ Dá se ale předpokládat, že Selverova chvála byla zapříčiněna právě neznalostí originálu a nemožností srovnání s jakoukoli jinou verzí původního díla, než opravdovým nadšením z jeho přístupu k překladům.

Selver ale nebyl jediným překladatelem, jemuž se dostatečně dobře nepodařilo převzít a uchopit Čapkův jazyk. Podobné trápení zažívá Čapek u překladu *Krakatitu* (1924; angl. *Krakatit*, 1925) s Lawrenceem Hydem. V dopise Otakaru Vočadlovi, stejně jako u Selvera, nabízí pomoc a urguje Vočadla, aby vydání knihy pozastavil, dokud nebudou do překladů zaneseny jeho korektury: „Nahlídnul jsem do Hydova překladu *Krakatitu*; je tam řada omylů, jež porušují a místy obracejí smysl. (...) Lituju velice, že mi nebyly poslány nátisky předem; vidím, že budoucně budu si vždy muset provádět revizi překladů.“²⁵ Překlad se ale nakonec Čapkovi do rukou nedostává a kniha vychází s četnými nedostatky.

V těchto původních překladech z češtiny do angličtiny, které kontinuálně vznikaly do začátku padesátých let, většinově přežívalo Čapkovo dílo až do konce osmdesátých a začátku devadesátých let, kdy se o opětovný překlad pokusila nová generace, převážně amerických překladatelů. Knihy vycházely v nakladatelství Catbird Press, které se specializuje na vydávání české literatury v anglických překladech (mimo

²² KUSSI, Peter. Introduction. In: ČAPEK, Karel a Arthur MILLER. *Toward the Radical Center: A Karel Čapek Reader*. Ed. Peter Kussi. Highland Park: Catbird 1990. s. 3.

²³ CLASSE, Olive. *Encyclopedia of Literary Translation Into English: A–L*. Taylor & Francis, 2000. s. 229.

²⁴ I. B. Mr. Čapek's Comedy. *The Manchester Guardian*, 14. 11. 1927, s. 7.

²⁵ ČAPEK, Karel. *Spisy Karla Čapka*. Svazek XXIII, Korespondence II. Praha: Český spisovatel, 1993. s. 392.

Čapka zde vyšla např. díla Jáchyma Topola, Vladimíra Párala, Jaroslava Seiferta, Karla Poláčka ad.) v edici Gariggu Books, a na opětovné vydávání americké fikce a humorných knih pro dospělé.²⁶

V moderních překladech zde vyšla *Válka s mloky* (1936; angl. *War with the Newts*, 1985; přel. Ewald Osers), *Povídky z jedné kapsy* a *Povídky z druhé kapsy* (1926; angl. *Tales from Two Pockets*, 1990; přel. Norma Comrada), *Apokryfy* (1932; angl. *Apocryphical Tales*, 1997; přel. Norma Comrada), *Hovory s T. G. Masarykem* (1928–1935; angl. *Talks with T. G. Masaryk*, 1995; přel. Michael Henry Heim) a *Boží muka* (1917; angl. *Wayside Crosses*, 2002; přel. Norma Comrada) a *Trapné povídky* (1921; angl. *Painful Tales*, 2002; přel. Norma Comrada).

V roce 1990 vyšla v Catbird Press vybraná díla Karla Čapka s názvem *Toward the Radical Center: A Karel Čapek Reader* (ed. Peter Kussi). Jako autoři překladů jsou zde uvedeni: Norma Comrada, Tatiana Firkušný, Yveta Synek Graff, Robert T. Jones, Peter Kussi, Claudia Novack-Jones, Dora Round, Paul Selver, Charles E. Townsend, M. & R. Weatherall a Robert Wechsler (který je vlastním zakladatelem Catbird Pressu). Kniha obsahuje revize některých dramát, např. *R.U.R.* (1920; angl. *R.U.R.*, 1990; přel. Claudia Novack-Jones), *Ze života hmyzu* (1921; angl. *From the Life of Insects*, 1990; přel. Tatiana Firkušný a Robert T. Jones), nebo *Věc Makropulos* (1922; angl. *The Macropulos Secret*, 1990; přel. Yveta Synek Graff a Robert T. Jones).

Ani tyto moderní překlady však nejsou zcela bez problémů. Peter Kussi v Introduction *Toward the Radical Center* např. píše: „In editing the extant versions, only relatively small changes were made; these generally concerned minor errors and misunderstandings, stylistic awkwardness or inconsistency, and excessive use of Britishisms and outdated expressions.“²⁷

Naneštěstí právě anglicismy a některé zastaralé výrazy jsou opět jedním z Čapkových stylistických prostředků, které v textu nepochybně hrají důležitou roli. Jejich eliminací tedy finální překlad jistě ztrácí něco z původní esence Čapkova osobitého jazyka.

²⁶ www.catbirdpress.com

²⁷ KUSSE, Peter. Introduction. In: ČAPEK, Karel a ARTHUR MILLER. *Toward the Radical Center: A Karel Čapek Reader*. Ed. Peter Kussi. Highland Park: Catbird 1990. s. 25.

Tento krátký přehled ale samozřejmě není kompletní. Jednotlivé knihy vycházely ojedinele i v jiných nakladatelstvích (New York: Putnam, Boston: Gregg Press, London: Faber, London: Folio Society ad.), překladatelů, kteří by se však s Čapkovým dílem dokázali vypořádat, bylo pomálu.

2. Vybraná britská periodika

Britský tisk tradičně rozlišuje dva typy novin – tzv. *broadsheet* a *tabloid*. Tyto termíny primárně odkazují na velikost tiskovin (*broadsheet*: 600 × 750 mm, popř. velikost papíru A1, tedy 594 × 841 mm; *tabloid*: 280 × 430 mm)²⁸. Rozlišení se však týká i obsahu – *broadsheet* je reprezentantem seriózní žurnalistiky, čemuž odpovídá styl jazyka, velikost titulků, důraz na neutralitu a spolehlivost, a zejména v současnosti i střídmejší rozložení a úspornější design (méně obrázků, prostší užití barev). Tematicky *broadsheet* pokrývá zejména politické a mezinárodní dění a kulturní události.

Historicky se *broadsheet* vymezoval také jiným složením čtenářského publika, zejména kvůli složitější srozumitelné úrovni jazyka.

Broadsheet newspapers were first developed in 18th century Britain after the government began to tax newspapers based on how many pages they had, making big papers with fewer pages cheaper to print than smaller, easier to hold ones. As few people could read to the standard required of those early broadsheet editions, they soon became associated with the aristocracy and more well to do businessmen. Even today, broadsheet papers tend to be linked with a higher-minded approach to news-gathering and delivery, with readers of such papers opting for in-depth articles and editorials.²⁹

Obsahovou opozici tvoří *tabloid* (nebo také *red top*) – populární tisk s menším důrazem na faktičnost, zpravidla používající velké množství obrázků, barev a tučných titulků, ve kterých se objevují slovní hříčky, narážky nebo vtipy. Články staví zejména na senzačních událostech, informují o životech slavných osobností apod. Pro *tabloid* je také příznačná velká míra reklamy (které se ale zcela nevyhýbá ani *broadsheet*) a oproti *broadsheetu* nižší kupní cena.

²⁸ Newspaper sizes. *International Paper Sizes & Formats*. <https://www.papersizes.org/newspaper-sizes.htm>

Pozn.: Velikosti jsou uváděny s ohledem na anglosaské prostředí – v českém kontextu *broadsheet* obvykle odpovídá velikosti 380 × 600 mm, *tabloid* pak polovičnímu rozměru 380 × 300 mm.

²⁹ BATES, Kath. From Broadsheet to Tabloid and Beyond. *Oxford Open Learning*. 22. 6. 2017 published <https://www.ool.co.uk/blog/broadsheet-tabloid-beyond/>

V současnosti není velikost novin určujícím faktorem rozlišujícím broadsheet a tabloid, protože mnoho původně velko-formátových tiskovin přešlo z ekonomických důvodů na menší *Berliner* formát (315 × 470 mm)³⁰ nebo přímo tabloid.

Moving from Berliner to tabloid will save us millions of pounds a year, so we can keep investing in what is most important. (...) Today we're announcing a significant change to the way you experience the Guardian in print: from early 2018 we will move the Guardian and the Observer to tabloid formats.³¹

Při selekci novin, které měly sloužit jako zdroj získávání a shromažďování článků o Karlu Čapkovi a jeho recepci v Anglii jsme vybírali pouze tiskoviny, které svým obsahovým zaměřením odpovídají charakteristice broadsheet a vedou pravidelnou kulturní nebo literární rubriku, případně se alespoň běžně zmiňují o nejdůležitějších událostech uměleckého světa (uvedení divadelních her, jejich ohlas, oblíbenost apod.). Důležitým faktorem byla také kontinuálnost vydávání – tedy minimálně od roku 1910 do roku 2010³², a široká čtenářská obec (vysoká cirkulace). Na základě těchto požadavků byly vyselektovány *The Times*, *The Manchester Guardian/The Guardian* a *The Observer*. *The Times Literary Supplement* byl vybrán a procházen zejména pro svůj mezinárodní význam a vážnost, *The Spectator* pak poslouží k dotvoření celistvějšího obrazu Čapkovy recepce v Anglii jako zástupce odborného časopisu. Historii a vývoj jednotlivých periodik sledujeme pouze do roku 2010.

2.1 The Times

Jako úvodní představení deníku *The Times* poslouží citace z knihy *The World's Great Dailies: Profiles of Fifty Newspapers* (1980), která, jak název napovídá, krátce prezentuje nejvýznamnější, ikonické světové deníky:

³⁰ Newspaper sizes. *International Paper Sizes & Formats*. <https://www.papersizes.org/newspaper-sizes.htm>

³¹ VINER, Katharine and David PEMSEL. Guardian journalism goes from strength to strength. It's just our shape that's changing. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/membership/2017/jun/13/guardian-journalism-goes-from-strength-to-strength-its-just-our-shape-thats-changing> 13. 6. 2017

³² Pozn.: *The Observer* a *The Guardian* vychází dodnes, splňují tedy požadavek staleté historie, dostupné archivy však sahají pouze do roku 2003. Podobně *The Spectator* procházíme kvůli další nepřístupnosti archivu pouze do roku 2008.

Across its nearly 200-year span of history, *The Times*, one of Britain's oldest newspapers, has managed to gain and hold highly respected image of reliability, civility and dignity. It has been a „newspaper of record,“ the paper to read for nearly everyone, but especially for the influential opinion-maker of government, nobility, ruling class and business and financial circles. It has ever stood in the highest journalistic circles of the world as the paper which most readily comes to mind when thoughts turn to quality newspaper journalism.³³

The Times je jedním z nejstarších a nevlivnějších britských deníků, který ve Spojeném království vychází bez přestávky od roku 1785, původně pod názvem *The Daily Universal Register*. Současný název *The Times* získal deník o tři roky později, tedy 1788. Velmi široký záběr novinového obsahu pokrýval už v počátcích historie *The Times* hospodářské a politické dění (domácí i zahraniční), reklamní sdělení a ohlášky, kulturní pozvánky, sportovní události, novinky ze světa módy a mnoho dalších. Jeho vliv se plně rozrostl až v první polovině 19. století pod editorským vedením Thomase Barnese. Novým standardem se stal vysoký styl psaní a pedantská pečlivost kladoucí důraz na faktickou a obsahovou správnost: „From 1831 to his [Barnes's] death in 1841 his authority was supreme and from this critical decade may be dated the beginning of independent editorial responsibility as it is understood in modern days. (...) From the politicians and the parties he appealed to the public, spreading a network of correspondents through the country to keep himself informed of its tendencies.“³⁴

Po Barnesově smrti se editorem deníku až do roku 1877 stal John Thadeus Delane, během jehož vedení vzrostl mezinárodní význam novin: „By mid-century, *The Times* was the largest and most influential daily in the world.“³⁵

Po jeho odchodu z funkce se deníku přestalo dařit a když v roce 1908 hrozil bankrot, odkoupil *The Times* Alfred Harmsworth, později Lord Northcliffe. Jeho představa o směřování novin k větší popularizaci a senzačnosti zpráv se ale lišila od dosavadních principů *The Times*, což vedlo k mnoha neshodám mezi novým majitelem a stávajícím programovým vedením: „Some of the best men in the office saw in him

³³ MERRILL, John C. and Harold A. FISCHER. *The world's great dailies: profiles of fifty newspapers*. 1980, s. 320. <https://archive.org/details/worldsgreatdaili0000merr/page/320>

³⁴ MORISON, Stanley. *The History of the Times: Volume 1: The Thunderer" in the Making 1785-1841*. s. 11–12. <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.77156>

³⁵ MERRILL, John C. and Harold A. FISCHER. *The world's great dailies: profiles of fifty newspapers*. 1980, s. 324. <https://archive.org/details/worldsgreatdaili0000merr/page/324>

something that, in loyalty to the standards of *The Times* they felt they must resist. (...) The long history of the paper, and the ground of first principles out of which it grew, gave independence and strenght to men whom he expected to be easily manageable.“³⁶

Lord Northcliffe zemřel v srpnu roku 1922, pravděpodobně ku prospěchu následného vývoje deníku: „... it is generally thought that because of his tendency to personally supervise everything and his affinity for sensation, he would have ruined the paper's reputation had he lived much longer.“³⁷

Personální změny vedly k založení fondu, díky němuž měla být zajištěna finanční nezávislost novin. V meziválečném období, které nás kvůli vydávání a dobovým recenzím díla Karla Čapka, zajímá nejvíce, se tak *The Times* zotavoval ze stop zanechaných Lordem Northcliffem a předchozí vážnosti a prestiže se mu dostalo opět až pod vedením Sira Williama Haleyo, který byl editorem v letech 1952–1966.

As editor, he consistently attempted to give the paper more spirit, but he also insisted on its traditional emphases on accuracy, truth and careful reporting. Often referred to as „the doyen of London editors,“ he made some cosmetic changes, such as introducing photographs, simplifying the nameplate, taking advertisements off the front page. (...) Under him, *The Times* gave few by-lines and insisted on a large degree of anonymity, ...³⁸

Příští editor, William Rees-Mogg (ed. 1967–1981), dodržoval přísně tradici kvalitního zpravodajství a vysokého stylu jazyka. Obsahově kladl důraz především na vyváženost národních a mezinárodních témat, jejichž zpracování mělo podobu dlouhých a velmi detailních článků. V průměru byla pod jeho vedením věnována každý den celá jedna strana pouze zprávám ze západní Evropy³⁹ (běžný počet stran jednoho vydání se pohyboval kolem 25).

V roce 1981 byly *The Times* odkoupeny Rupertem Murdochem a staly se tak součástí News International (dnes News UK) – mediálního konglomerátu, který

³⁶ MORISON, Stanley. *The History of the Times: Volume 1: The Thunderer" in the Making 1785-1841.* s. 582–583. <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.77156>

³⁷ MERRILL, John C. and Harold A. FISCHER. *The world's great dailies: profiles of fifty newspapers.* 1980. s. 325. <https://archive.org/details/worldsgreatdaili0000merr/page/325>

³⁸ MERRILL, John C. and Harold A. FISCHER. *The world's great dailies: profiles of fifty newspapers.* 1980. s. 325. <https://archive.org/details/worldsgreatdaili0000merr/page/325>

³⁹ MERRILL, John C. and Harold A. FISCHER. *The world's great dailies: profiles of fifty newspapers.* 1980. s.327. <https://archive.org/details/worldsgreatdaili0000merr/page/327>

zároveň sdružuje *The Sunday Times* a *The Sun*. Murdoch zasáhl do chodu novin radikálním způsobem – díky modernizaci tisku zredukoval počet zaměstnanců v tiskovém oddělení o polovinu: „We are, to be exact, the first British broadsheet national newspaper to be set entirely by photocomposition. (...) Its advantages are chiefly economic: what was once the work of 375 men in the composing areas of *The Times* and *The Sunday Times* will become the work of 186, ...⁴⁰

Rupert Murdoch spojil za dobu svého vlastnictví *The Times* s mnoha kontroverzními aférami, které polemizovaly nad nezávislostí a objektivitou novin a jejich stálou úrovní. Řada zásahů do formy deníku vyvolala rovněž spekulace o jeho budoucím směřování – na titulní straně se nezdálo začaly objevovat články týkající se sportu nebo života celebrit. V roce 2003 se začal *The Times* objevovat ve formátu tabloid (compact) a od roku 2004 vychází už pouze v tomto rozměru.

2.2 The Times Literary Supplement

The Times Literary Supplement (TLS) byl původně založen 17. ledna 1902 jako týdenní příloha deníku *The Times*, od roku 1914 však vychází jako samostatná publikace. Od svého vzniku patří k mezinárodně nejrespektovanějším literárním (literárněkritickým) a kulturním týdeníkům vůbec. Soustřeďuje se především na otiskování recenzí, odborných esejí nebo básní.

Vytvoření literární přílohy k *The Times* se zdálo být na začátku 20. století takřka nutností – do vydání deníku se recenze často nevešly, nebo byly rozházeny na různých stranách, po okrajích sloupců, často ve velmi nepřehledném uspořádání. Přemístění článků do elegantní a vizuálně atraktivní přílohy se ukázalo být ideálním řešením.

The *Literary Supplement* was half the size of *The Times*, so that it fitted into a copy of the main paper when that was folded in two. On the front page, the royal coat of arms appeared between the words ‚The‘ and ‚Times‘, which were in Gothic script, and the words ‚Literary Supplement‘ were printed in plain type beneath them. There were three broad

⁴⁰ HAMILTON, Alan. "The Times bids farewell to old technology." *Times*, 1. 5. 1982. s. 2.

columns on each page, and in the first number, which carried no advertisements, a contents list appeared at the head of the first column, (...)⁴¹

V prvních letech se *Literary Supplement* neomezoval pouze na kritická hodnocení literatury, ale zařazoval i články o dobové hudební produkci, některé komentáře se dotýkaly dokonce i vědy. Týdeník zároveň představoval prostor pro obeznámení se s dobovou tvorbou nadějných umělců – otiskoval básně nebo krátké úryvky z vycházejících knih, popř. eseje.

Pro *Literary Supplement* začala psát v roce 1905 recenze Virginia Woolfová (tehdy ještě jako Adeline Virginia Stephen). Do roku 1907 bylo otištěno na 50 recenzí z jejího pera, jejichž specifický styl byl jedním z důvodů dobové oblíbenosti přílohy. Recenze však velmi často vycházely anonymně.⁴²

Do roku 1908, kdy týdeník čelil v závislosti na *The Times* finanční krizi, bylo rozhodnuto o tom, zda bude *Literary Supplement* umožňovat nakladatelskou inzerci – byla stanovena jednotná pravidla pro podobu reklamních sdělení i jejich doporučený rozsah.

Po odkoupení *The Times* Lordem Northcliffem *Literary Supplement* nadále získával stále větší čtenářské publikum a pozornost odborné veřejnosti, a protože už jej neohrožovala nejistá finanční situace, bylo možné pomýšlet na osamostatnění: „In its issue of 19 February, given away as usual with the main paper, it carried a notice that it was ‚now also sold separately for 1 penny‘. The same notice appeared in the two following weeks. On 12 March, the word ‚also‘ was dropped, slightly jumping the gun. On 19 March, the paper simply bore on its first page the words ‚PRICE ONE PENNY‘.⁴³

Literary Supplement získal jako samostatný týdeník novou podobu – místo tří širokých sloupců byl rozdělen na čtyři užší, přičemž horní a dolní okraje stránek byly zmenšeny. Namísto původních 1250 slov obsahoval nový sloupec asi 950 slov.

⁴¹ MAY, Derwent. *Critical Times: The History of the Times Literary Supplement*. London: HarperCollins, 2001. s. 10. <https://archive.org/details/criticaltimeshis0000mayd>

⁴² Tamtéž. s. 51.

⁴³ Tamtéž. s. 95.

V každém čísle se navíc nově objevoval údaj o prodaných výtiscích minulého vydání na konci obsahové části.⁴⁴

Během první světové války se v *Literary Supplement* objevovala velká jména jako T. S. Eliot, James Joyce nebo Thomas Hardy, velmi aktivně se do tvorby příspěvků stále zapojovala Virginia Woolfová, která v roce 1918 do značné míry určovala chod poetické sekce.⁴⁵ Lord Northcliffe v průběhu války nezasahoval do editorského vedení *Literary Supplement*, noviny se tak mohly rozvíjet volněji než sesterské *The Times*. V poválečných letech se rozrostla čtenářská obec – díky nově otevřeným knihovnám přibylo knihovníků, kteří využívali seznamy „Books received“ zveřejňované týdeníkem v každém čísle; s vzrůstajícím počtem studentů na univerzitách se *Literary Supplement* stal také žádanou platformou pro zveřejňování akademických prací a zkoumání, nebo odborných esejí.⁴⁶ 20. léta pak otevřela prostor zahraniční literatuře – častěji se objevovaly recenze děl německých, francouzských, ruských, nebo právě českých autorů.

S malou přestávkou v letech 1919–1922 byl editorem *The Times Literary Supplement* od jeho vzniku jako literární přílohy až do roku 1937 Sir Bruce Lyttelton Richmond. Na rozdíl od *The Times* měl tak týdeník větší stabilitu a kontinuálnost přirozeného vývoje. Richmondův nástupce, David Leslie Murray, znovu proměnil design a celkové rozložení jednotlivých článků – hlavní článek na titulní straně byl nahrazen několika kratšími odstavci s názvem News and Notes, nad nimiž byl umístěn tematický obrázek. *Literary Supplement* představil nový sloupek sumarizující doporučené knihy, a rubriku Novels of the Week, kterou vedl R. D. Charques.

The overall result was, as was intended, that the paper had a much more popular, newsy, easy-to-read feel about it, with guidance to readers and titbits of information thrown in. The articles on important books were essentially of the same character as before – being mostly

⁴⁴ MAY, Derwent. *Critical Times: The History of the Times Literary Supplement*. London: HarperCollins, 2001. s. 95–96. <https://archive.org/details/criticaltimeshis0000mayd>

⁴⁵ Tamtéž. s. 119.

⁴⁶ Tamtéž. s. 156–157.

written in the first years of the change by the same people as before – though the loss of the long front-page article struck at the weightiness of the overall coverage.⁴⁷

Popularitě týdeníku tyto změny nijak výrazně nepomohly. Komerční zisk zvýšila paradoxně léta druhé světové války, kdy nedostatek papíru vedl k pravidelnému vydávání dvanácti obsahových stran. Knižní recenze navíc ze stejného důvodu vymizely z konkurenčních novin, *Literary Supplement* se tak stal ještě žádanějším pro nakladatelskou inzerci.⁴⁸

V roce 1948 se stal editorem Alan Pryce-Jones, který během bezmála jedenácti let vedení týdeníku rozšířil řady zaměstnanců, recenzentů a dopisovatelů o 1600. Nejednalo se však pouze o nárůst kvantitativní – Pryce-Jones měl řadu známých a od mládí se pohyboval v literární společnosti, proto dokázal odhalit nejen talent, ale také odhadnout komu přidělit jakou práci. *Literary Supplement* tak získal novou pestrost literárních a politických názorů, během tří let jeho vedení se navíc z válečných 12 stran rozšířil na 16.⁴⁹

Od konce 50. let až do roku 1974 byl editorem Arthur Crook, kterému se podařilo upevnit pozici týdeníku jako vysoce prestižní literárně-kritické a kulturní platformy respektované na mezinárodní úrovni.

V roce 1974 pak vedení převzal John Gross, jehož pravděpodobně nejvýraznější stopou v historii týdeníku bylo zavedení podpisů pod každou knižní recenzi – do té doby byly tradičně všechny anonymní. Toto rozhodnutí se zprvu nesetkalo s kladnou odezvou a počet článků s podpisy a bez nich kolísal v průběhu roku 1974 značnou měrou. Gross však trval na tom, že by autoři recenzí měli převzít zodpovědnost za své názory a od 7. ledna 1975 byly všechny recenze již oficiálně opatřeny také jménem.⁵⁰

80. léta jsou stejně jako u *The Times* spojena s Rupertem Murdochem. Obsahovou proměnu zaznamenala rubrika Books reviewed – recenze byly mnohdy detailnější a obtížněji srozumitelné: „Some reviewers of fiction were now more inclined to take

⁴⁷ Tamtéž. s. 236.

⁴⁸ MAY, Derwent. *Critical Times: The History of the Times Literary Supplement*. London: HarperCollins, 2001. s. 247.

⁴⁹ Tamtéž. s. 299.

⁵⁰ Tamtéž. s. 421.

their readers on a kind of tour of a novel, pointing out interesting features that might easily be missed, rather than asking such questions – simpler questions, at least on the face of it – as ‚What were the author’s intentions?’ (...) and ‚Is the book successful?’ (‚What criteria could we possibly use?’).⁵¹

V 90. letech pod vedením Ferdinanda Mounta začal *Literary Supplement* mnohem otevřeněji adresovat dění na politické scéně a kontextualizovat uměleckou literární tvorbu do společensko-historických souvislostí. Mountovým záměrem bylo přetvořit ráz týdeníku tak, aby v něm bylo více prostoru pro debatu odborné veřejnosti. Trval však na tom, aby jakékoli téma bylo vždy řešeno „argumenty pro i proti“: „Mount escaped criticism for using the *TLS* to publish his own political views, arguably because of the ‚eclectic hospitality‘, as he puts it, that he gave in the paper to all sides of the debate. (...) Major essays on political philosophy and philosophers were also frequently published in the nineties.“⁵²

Na začátku nového tisíciletí se v *Literary Supplement* objevovaly už i články zabývající se tématy z antropologie, zoologie nebo psychologie. Na konci desátých let se začaly psát i recenze filmů a dalších literárně-uměleckých vyjádření v různých podobách radiového nebo televizního vysílání.

Mezi zcela nejvýznamnější přispěvatele více než stoleté historie *The Times Literary Supplement* patřili: Virginia Woolfová, Henry James, T. S. Eliot, Thomas Hardy, Milan Kundera, Philip Larkin, Joseph Brodsky, Martin Scorsese, George Orwell, Seamus Heaney, Paul Muldoon, Margaret Artwoodová, Ali Smith a mnozí další.⁵³

2.3 The Manchester Guardian/The Guardian

⁵¹ MAY, Derwent. *Critical Times: The History of the Times Literary Supplement*. London: HarperCollins, 2001. s. 469.

⁵² Tamtéž. s. 507.

⁵³ About the *TLS*. *The Times Literary Supplement*. 15. 8. 2018. <https://www.the-tls.co.uk/about-the-tls/>

Podrobnou historii *Guardianu* mapuje velmi dobře kniha Davida Ayersta, *The Manchester Guardian: Biography of a Newspaper* (1971). Protože byla kniha čteně recenzována, rozhodla jsem se vybrat tři citace, které kromě kvality titulu výmluvně vypovídají i o významu *Guardianu* a obecném povědomí o něm.

The *Manchester Guardian* was the only provincial newspaper in England that became a national one. Given London's cultural dominance and the establishment's prejudice against vulgar Manchester, it was an astonishing achievement.⁵⁴

A newspaper which has had at one time or another correspondents or regular contributors as important and varied as Engels, Lloyd George, Toynbee, Keynes, Namier, Lippmann, Muggeridge, and a whole host of others, is bound to have had an exciting history.⁵⁵

It is generally agreed that the *Guardian* and the *Times* are the leading „quality“ newspapers in England. Each has its distinctive identity, and in many ways – although it might offend them to think so – the two distinctively complement each other. The tradition of the *Times* is to support the powers that be, to work within the „Establishment,“ to be a permanent „Insider,“ while the *Guardian* is the happiest as „outsider“ – the man from the provinces who will point out the errors of the world and of the wordly, most particularly as found among the practitioners of English politics.⁵⁶

The Manchester Guardian byl založen v roce 1819 jako jedna z reakcí na masakr Peterloo s ambicemi stát se platformou pro šíření liberálních názorů, první vydání se však objevilo až 5. května 1821. Zpočátku byl vydáván jako týdeník, v roce 1836 umožnilo snížení daně publikovat dvakrát týdně – kromě soboty také ve středu. V roce 1855 byla novinová daň zrušena zcela, *The Manchester Guardian* se proto začal tisknout jako deník a vycházel pravidelně od pondělí do soboty, navíc za sníženou cenu. Zásadní změnu prodělaly noviny v roce 1872, kdy se editorem na příštích 57 let stal Charles Prestwich Scott. Pod jeho vedením se *Guardianu* dostalo národního i mezinárodního uznání a jeho pozdější esej, *A Hundred Years*, sepsaná v roce 1921 ku příležitosti stoletého výročí založení *Guardianu*, se stala jedním z hesel nezávislé žurnalistiky. Esej obsahovala drobné ohlédnutí za historií novin,

⁵⁴ ROBERTS, F. David. *Victorian Periodicals Newsletter*, vol. 7, no. 2, 1974, p. 27. JSTOR, www.jstor.org/stable/20085015.

⁵⁵ CRAIG, Alexander. *International Journal*, vol. 31, no. 2, 1976, p. 342. JSTOR, www.jstor.org/stable/40201324.

⁵⁶ STASKY, Peter. *The Journal of Modern History*, vol. 45, no. 1, 1973, p. 134. JSTOR, www.jstor.org/stable/1877625.

především však shrnovala základní principy, které, jak Ch. P. Scott věřil, by měly určovat podobu zpravodajství a způsob, jakým jsou jednotlivá témata vybírána, zpracovávána a jak jsou prezentována.⁵⁷

Fundamentally it implies honesty, cleanness, courage, fairness, a sense of duty to the reader and the community. A newspaper is of necessity something of a monopoly, and its first duty is to shun the temptations of monopoly. Its primary office is the gathering of news. At the peril of its soul it must see that the supply is not tainted. Neither in what it gives, nor in what it does not give, nor in the mode of presentation must the unclouded face of truth suffer wrong. **Comment is free, but facts are sacred.**⁵⁸

Po Scottově odchodu do důchodu a následné smrti převzali vedení novin jeho synové, John Russel a Edward Taylor Scott. Když čtyři měsíce po smrti otce zemřel nečekaně mladší Edward, rozhodl se John vlastnictví *Guardianu* přepsat pod Scott Trust, aby v případě vlastní smrti předešel možnému odklonu novin od jejich dosavadního směřování a odkazu svého otce.

Další výraznou změnu přinesl rok 1952. 29. září věnoval *The Manchester Guardian* poprvé titulní stranu zprávám, nikoli inzerci, jak bylo doposud zvykem. Ve své době poměrně radikální krok zaznamenal většinově pozitivní ohlasy.⁵⁹ V roce 1959 změnil deník svůj název a z původního *The Manchester Guardian* se stal pouze *The Guardian* s myšlenkou akcentovat důležitost národních a mezinárodních zpráv, na které noviny kladou a budou klást důraz. Důvod přejmenování byl však kromě toho i ryze praktický.

It acknowledges an accomplished fact. Nearly two-thirds of the paper's circulation now lies outside of Manchester area. Twenty years ago, although the „Guardian's“ voice was heard and sometimes heeded far from Manchester, only 20 000 copies were sold more than a score of miles from Cross Street. To-day the number is about 118 000. Then the total circulation was 52 000, today it stands at about 183 000.⁶⁰

⁵⁷ Key moments in the Guardian's history: a timeline. <https://www.theguardian.com/gnm-archive/2002/jun/11/1>

⁵⁸ SCOTT, Charles Prestwich. A Hundred Years. <https://www.theguardian.com/sustainability/cp-scott-centenary-essay>

⁵⁹ History of the Guardian: A brief history of the Guardian newspaper. <https://www.theguardian.com/gnm-archive/2002/jun/06/1>

⁶⁰ A Coming Change. *The Manchester Guardian*. 22. 8. 1959. s. 4.

V roce 1964 přemístil editor *Guardianu* své kanceláře z Manchesteru do Londýna (už od roku 1912 ale v Londýně působil jakýsi druhý editor či „londýnský manažer“, který zajišťoval vše potřebné pro běh a možnou propagaci *Guardianu* v hlavním městě⁶¹). Vliv deníku sice rostl, v polovině 60. let se však přesto *Guardian* potýkal s finančními problémy, které vyústily ve vážnou existenční krizi a debatu s *The Times* o možném sloučení obou společností. Někdejší editor, Alastair Hetherington, však fúzi novin tvrdě oponoval a *Guardian* si nakonec zachoval samostatnost.⁶²

V průběhu 70. let se pozice *Guardianu* na trhu stabilizovala a s novými investicemi a projekty vzrostl znovu i čtenářský zájem. Novou výzvu pak představoval až nově založený *The Independent* v roce 1986.

The status quo among the quality press was irrevocably altered by the launch of the Independent in 1986. Capturing the centre ground between the Guardian on the left and the Times and Telegraph on the right, the Independent attracted big name writers and readers with a modern design and distribution network that made the most of the post-union market. Within a few years the circulation of the Independent rose to within touching distance of both the Times and the Guardian, and the previously stagnant market was provoked into a frenzy of defensive activity to retain readers.⁶³

Založení *The Independent* a potřeba znovu přilákat čtenáře a zaujmout na trhu vedla k radikální změně designu v roce 1988 dle návrhu Davida Hillmana – obsah byl rozdělen na dvě sekce a hlavní titulek na přední straně získal zcela novou, moderní podobu.

V 90. letech bojoval *Guardian* s konkurenčními *The Times*, *The Independent* a *The Daily Telegraph*, které začaly výrazně zlevňovat, zároveň bylo třeba reagovat na technologický pokrok a jeho možné uplatnění na trhu. Nemalé výzvy se nicméně deníku podařilo zdolat, aniž by v rozhodujících letech ubylo čtenářů nebo se zmenšil zisk společnosti:

During these years the paper increased its circulation, remained commercially successful and achieved critical acclaim for both the quality of its journalism and its

⁶¹ AYERST, David. *The Manchester Guardian: Biography of a Newspaper*. Cornell University Press, 1971. s. 341.

⁶² History of the Guardian: A brief history of the Guardian newspaper.

<https://www.theguardian.com/gnm-archive/2002/jun/06/1>

⁶³ Tamtéž.

innovation. (...) The Guardian Unlimited network of websites was launched as a unified whole in January 1999 (in 2008 it was to become guardian.co.uk and in 2013 theguardian.com). By March 2001 GU had over 2.4 million unique users, making it the most popular UK newspaper website.⁶⁴

V roce 2005 přešel *Guardian* formátově z broadsheetu na menší Berliner jako první z britských národních periodik. Do roku 2010 pak *Guardian* rozvíjel především webové služby, vč. spolupráce na vývoji aplikací pro iPhone a iPod Touch.⁶⁵

2.4 The Observer

The Observer byl poprvé vydán 4. prosince 1791 a stal se tak vůbec nejstarším světovým nedělníkem. Obsah o původním rozsahu čtyř stran byl reklamně avizován jako „Unbiased by Prejudice – Uninfluenced by Party“⁶⁶. *The Observer* měl fungovat nezávisle, a bez zřetele na celospolečenskou náladu nebo politický nátlak pravdivě informovat o klíčových událostech veřejného významu.

Přes původní předsevzetí *The Observer* zpočátku svým obsahem připomínal spíše tabloid než broadsheet – plný reklam a bulvárních komentářů se snažil překlenout finanční problémy, které jej v prvních letech existence doprovázely.⁶⁷

V průběhu 19. století se charakter novin proměnil a *Observer* se začal profilovat jako seriózní médium s důrazem na co možná nejpodrobnější krytí politických událostí. V roce 1812 zažívá *Observer* první velký úspěch díky redaktorovi Vincentovi G. Dowlingovi, který je v House of Commons svědkem zavraždění premiéra Spencera Percevala a zároveň sehraje klíčovou roli při dopadení útočníka. O dva roky později týdeník přechází pod vlastnictví Williama I. Clementa, který přijímá vládní finanční podporu výměnou za podporu redakční. Pod jeho vedením začal *Observer* s tiskem

⁶⁴ History of the Guardian: A brief history of the Guardian newspaper.

<https://www.theguardian.com/gnm-archive/2002/jun/06/1>

⁶⁵ Key moments in the Guardian's history: a timeline. <https://www.theguardian.com/gnm-archive/2002/jun/11/1>

⁶⁶ FERGUSON, Euan. Observer 225 timeline: a liberal voice in a changing world. 4. 12. 2016. <https://www.theguardian.com/theobserver/2016/dec/04/observer-225-timeline-anniversary-history-newspaper>

⁶⁷ History of the Observer: A Brief history of the Observer Newspaper. 6. 6. 2002. <https://www.theguardian.com/gnm-archive/2002/jun/06/2>

jednotlivých čísel v nedělních ranních hodinách (mezi čtvrtou a pátou), namísto tisku o den dříve, aby mohl flexibilněji reagovat na aktuální události a zahrnovat i ty nejnovější.⁶⁸ V roce 1820 se W. I. Clement rozhodl neuposlechnout soudní nařízení, které novinám zakazovalo informovat o podrobnostech vyšetřování Cato Street Conspiracy – pokus o vyvraždění všech ministrů a tehdejšího premiéra, Roberta B. Jenkinsona, odmítl se u soudu objevit a pokutu ve výši £500 odmítl zaplatit: „This victory for the freedom of the press became characteristic of the paper in future years, and was typical of the Observer as it developed a reputation for serious coverage of politics and literature.“⁶⁹

Během americké občanské války v první polovině 60. let informoval *Observer* o válečném dění takovým způsobem, který naznačoval podporu Severu – zpočátku nepopulární inklinací ztratil řadu čtenářů.⁷⁰

V roce 1870 se novým majitelem novin stává Julius Beer, po němž vedení přebírá jeho syn Frederick. Frederickova žena, Rachel, edituje nedělník od roku 1891 do roku 1904 a v době jejího redakčního působení zpracovává *Observer* některá ze svých nejslavnějších témat (vyšetřování případu hraběte Esterházy a kapitána Dreyfuse ad.).⁷¹

Po její smrti odkupuje noviny Lord Northcliffe, pod jehož vedením se oběh týdeníku zvyšuje z původních 5 000 na 40 000 výtisků týdně (1909). Na editorské místo nastupuje v roce 1908 James Louis Garvin (a editorem zůstává až do roku 1942). Garvin a Northcliffe byli v počátcích spolupráce fascinováni jeden druhým: „Northcliffe admired the master political journalist; Garvin, the Napoleonic newspaper proprietor. Together they believed they could achieve great things. That was the origin of their relationship and its continuous basis.“⁷² Původní úcta

⁶⁸ D. M. GRIFFITHS. "Clement, William Innell". In: *The Oxford Dictionary of National Biography*, H. C. G. MATTHEW a Brian HARRISON, Oxford: Oxford University Press, 2004, vol. 12, s. 22.

⁶⁹ History of the Observer: A brief history of the Observer Newspaper, 6. 6. 2002. [online] <https://www.theguardian.com/gnm-archive/2002/jun/06/2>

⁷⁰ Key moments in the Observer's history – a timeline: A timeline of the Observer newspapers' history since its foundation in 1791. 7. 11. 2012. [online] <https://www.theguardian.com/gnm-archive/2002/jun/11/2>

⁷¹ History of the Observer: A brief history of the Observer Newspaper, 6. 6. 2002. [online] <https://www.theguardian.com/gnm-archive/2002/jun/06/2>

⁷² AYERST, David. *Garvin of the Observer*. London: Dover, N.H. Croom Helm 1985. s. 105.

jednoho k druhému přerostla později v přátelství – Garvin měl Northcliffovu plnou důvěru a noviny tak mohl vést s velkou volností. Jeho primárním novinářským zájmem byla politika – významně zasáhl např. do záležitostí týkajících se Unionistické strany a irské autonomie. V roce 1911 se však oba muži názorově rozešli a Northcliffe nabídl *Observer* k prodeji (umožnil tak Garvinovi, který v té době již podíl týdeníku vlastnil, plný odkup v případě zájmu⁷³). Dalším majitelem se nakonec stal William Waldorf Astor.

Po Garvinově odchodu z novin se vedení ujal David Astor, Williamův syn, který podobu týdeníku razantně proměnil. Z titulní strany zmizely poprvé v historii *Observeru* reklamy – nahrazeny byly zpravodajstvím a foto-žurnalistikou.⁷⁴ Astor *Observer* zcela oprostil od vládního vlivu v roce 1945, kdy pro finanční potřeby týdeníku zavedl fond. Jakýkoli profit z něj bylo možné čerpat pouze pro chod novin, nezbytné výdaje s ním spojené, reklamu a charitní potřeby.⁷⁵ David Astor se o tři roky později stal také editorem novin a ve funkci setrval do roku 1975. Jako editor byl známý zejména pro svou nebojácnou kritiku společenských a politických témat (přičemž směřování novin by se v těchto, a následujících, letech dalo označit za liberální a demokratické, podobně jako u *Guardianu*), a svěžest v přístupu k jejich zpracování. V roce 1956 otiskl v plné délce Chruščevův projev *Kult osobnosti a jeho důsledky* – a číslo do posledního výtisku vyprodal.⁷⁶ Pod jeho vedením publikovalo v *Observeru* mnoho literátů, mezi nimi např. i George Orwell nebo Arthur Koestler.

Mezi lety 1977 a 1993 se týdeník potýká s finančními problémy a je postupně odkoupen dvěma mezinárodními společnostmi. V roce 1993 přechází pod Guardian Media Group (a záštitu Scott Trust Limited). S novou existenční jistotou se může nadále věnovat nezávislé žurnalistice: „*The Observer* has continued its reputation for setting, rather than following the news agenda, breaking stories including

⁷³ AYERST, David. *Garvin of the Observer*. London: Dover, N.H. Croom Helm 1985. p. 108.

⁷⁴ Key moments in the Observer's history – a timeline: A timeline of the Observer newspapers' history since its foundation in 1791. 7. 11. 2012. [online] <https://www.theguardian.com/gnm-archive/2002/jun/11/2>

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ FERGUSON, Euan. Observer 225 timeline: a liberal voice in a changing world. 4. 12. 2016. [online] <https://www.theguardian.com/theobserver/2016/dec/04/observer-225-timeline-anniversary-history-newspaper>

exposing the cash-for-access scandal dubbed Lobbygate, and leading the way in covering of issues like GM foods and cloning.⁷⁷

Od roku 2003 *Observer* postupně představil několik specializovaných měsíčníků – *Observer Music Monthly*, *Observer Sport*, *Observer Food* a *Observer Woman*. V roce 2005 spustil *Observer* jako první britský nedělník weblog, o rok později přešel na formát Berliner a plnobarevný tisk. V roce 2007 obdržel týdeník ocenění National Newspaper of the Year na British Press Awards.⁷⁸

2.5 The Spectator

The Spectator je jedním z nejznámějších britských časopisů, vycházející jednou týdně od roku 1828. Jeho hlavní náplň představují kritické recenze literárních, hudebních a výtvarných děl, komentáře politického dění a jiných soudobých témat. Je známý především pro názorově výrazné a nebojácné články a eseje.

Our writers have no party line; their only allegiance is to clarity of thought, elegance of expression and independence of opinion. Our writers opinions range from left to right, their circumstances from high life to low life. None make any pretence at being impartial: our motto is "firm, but unfair".⁷⁹

Jedná se o kontinuálně nejdéle vycházející časopis v anglickém jazyce, který se proslavil příkladně odvážnou a nepochvalnou recenzí rozsáhlého románu Charlese Dickense, *Ponurý dům* (1853), ve 20. století pak první národní podporou Margaret Thatcherové v boji o vedoucí pozici Konzervativní strany v roce 1975, nebo nezvyklým vydáním zážitku přepadení spisovatele a novináře Christophera Hitchense v roce 1985.

⁷⁷ History of the Observer: A brief history of the Observer Newspaper, 6. 6. 2002. [online] <https://www.theguardian.com/gnm-archive/2002/jun/06/2>

⁷⁸ History of the Observer: A brief history of the Observer Newspaper, 6. 6. 2002. [online] <https://www.theguardian.com/gnm-archive/2002/jun/06/2>

⁷⁹ About. The Spectator. [online] <https://www.spectator.co.uk/about/>

3. Ohlasy díla a osobnosti Karla Čapka v britském tisku

Jméno Karla Čapka bylo v britském tisku od české premiéry R.U.R. v lednu 1921 přítomno prakticky neustále. Britští čtenáři se o něm poprvé dozvídají prostřednictvím zpráv zahraničních korespondentů a první překlady na sebe nenechávají dlouho čekat. Ohlášky těchto překladů, recenze a komentáře Čapkova díla se staly samozřejmou součástí literárních sekcí námi zkoumaných novin, jeho knihy byly běžně uváděny na oblíbených seznamech „Books of the Day“ nebo doporučovány v krátkých sloupcích, které pro čtenáře vybíraly knižní tipy jako vhodné dárky k Vánocům, pro kamarády, děti atd. Čapek také velmi často figuroval ve výčtech velkých osobností dramatického a romanopiseckého světa v článcích mapujících klíčové novodobé tendence literárního vývoje – byl řazen na seznamy jmen vedle T. S. Eliota, D. H. Lawrence, G. B. Shawa, Josepha Conrada, George Orwella, Thomase Manna, Henrika Ibsena a mnohých dalších. Ve třicátých letech *The Manchester Guardian* a *The Observer* dokonce publikovaly několik vybraných útržků z *Anglických listů* (1924), *Výletu do Španěl* (1930), a *Apokryfů* (1932) v anglických překladech.

Přestože se bez publicity neobešla ani samotná osobnost Karla Čapka – zejména při jeho návštěvě Anglie v roce 1924 – v první polovině 20. století se s výjimkou zpráv o autorově smrti a několika nekrologů vztahujících se především k jeho životu psalo takřka výhradně o jeho díle. Naopak ve druhé polovině 20. století začal britský tisk obracet svůj zájem k Čapkovi společensky a politicky aktivnímu – jeho jméno bylo hojně skloňováno v souvislosti s působením v mezinárodním PEN klubu, s prvním prezidentem ČSR, T. G. Masarykem atd. Jako na politického hybatele se na Čapka vzpomínalo i v roce 1989 v kontextu Sametové revoluce.

S rozmachem internetu a počítačových technologií v 90. letech se Čapkovo jméno znovu objevovalo v článcích polemizujících nad přínosem modernizace, zejména v souvislosti se slovem „robot“.

Za jeden z důkazů Čapkova věhlasu v Anglii by se pak dle mého názoru dal považovat i poměrně častý výskyt v křížovkářských heslech, který neustal až do začátku 21. století (viz Přílohy, Obr. 1 a 2).

3.1 R.U.R.

Po mimořádném úspěchu, který drama *R.U.R.* sklídilo u českého publika po pražské premiéře v Národním divadle 25. ledna 1921, začalo Čapkovo jméno pronikat do obecného povědomí nejen v Evropě, ale i za oceánem. *R.U.R.* se zanedlouho hrálo na jevištích v Cáchách, Berlíně, Varšavě, Bělehradu, New Yorku, Vídni i Paříži. Čapek tedy už před londýnskou premiérou *R.U.R.*, 24. dubna 1923, nebyl britskému publiku neznámý a uvedení hry bylo naopak dlouhou dobu dychtivě očekáváno: „*‘R.U.R.’* has been translated into French and German, and it is being translated into English. One hopes that it may be produced at one of the London theatres before long.“⁸⁰

„There is only one ‚first night‘ in London next week, and that should be **particularly interesting**. Čapek’s play *R.U.R.* will be produced at the St. Martin’s Theatre on Tuesday night.“⁸¹

Přestože *R.U.R.* bylo zcela očividně senzací, nebyl Čapek od počátku nahlížen pouze jako autor jedné povedené divadelní hry. Významný potenciál a zároveň určitou vážnost postavení v literárním světě mu přisuzuje např. článek otištěný v *The Times Literary Supplement* v srpnu 1922 s názvem Recent Czech Drama: „I am more concerned here with the work of a young Czech dramatist, Karel Čapek, who has already, in his early thirties, won a foremost position in his own country. (...) The presentation of these plays [*R.U.R. a Ze života hmyzu*] in England will certainly bring home the fact that a new artistic impulse exists in the midst of Europe, from which far greater things may be hoped for in the future.“⁸²

Ke konci roku 1922 se rovněž objevují recenze dalších Čapkových děl, které upozorňují na autorovu všestrannost⁸³, pozorovatelské a vypravěčské schopnosti a poukazují na zcela jiný rozměr jeho tvorby: „To those who are acquainted only with

⁸⁰ From a Special Correspondent. Man and Machine: Strange Frankenstein Play at Prague: „A Futurist Fairy-Tale“. *The Observer*. 23. 10. 1923. s. 15.

⁸¹ Drama and Kinema. *The Manchester Guardian*. 21. 4. 1923. s. 7.

⁸² BECHHOFFER, Carl Eric. „Recent Czech Drama.“ *Times Literary Supplement*, 3. 8. 1922. s. 57.

⁸³ Pozn.: Pojem „versatility“, který v překladu znamená právě „všestrannost“ byl napříč všemi zkoumanými články v souvislosti s Čapkovým jménem pravděpodobně nejčtenější.

Karel Čapek's fantastic play *R.U.R.* these stories [*Trapné povídky*], which illustrate quite a different phase of his literary work, will come as a surprise."⁸⁴

R.U.R. bylo dle očekávání přijato s nadšením a bezprostředně po londýnské premiéře se objevila řada pochvalných recenzí:

„Dr. Čapek's play *R.U.R.* which has already caught the ear of Europe and America, was produced in an English version at the St. Martin's Theatre this evening, and to judge by the very warm reception given to it, London will be as ready in welcome as the other capitals. (...) Dr. Čapek's power to slay is undoubted.“⁸⁵

„*R.U.R.*, a play by Karel Čapek, received on Tuesday at St. Martin's Theatre with extraordinary enthusiasm.“⁸⁶

„*R.U.R.* will probably become the most-discussed play in London. Mr. Čapek may have even added a new word to our language. I foresee a time when it will become a penal offence to call a man a ‚Robot‘.“⁸⁷

„*R.U.R.* was recently reviewed in our columns, and it is now running at the St. Martin's Theatre. Even to read, it is an ingenious and exciting piece.“⁸⁸

Oceňována byla především originalita tématu, přestože mnozí recenzenti zároveň nacházeli spojitosti s díly zejména H. G. Wellse, J. D. Beresforda nebo Theodora Dreisera; poměrně častým zvykem bylo Čapkovi připisovat i inspiraci Mary Shelley a látkou Frankensteinova. Nové a aktuální zpracování (snad již dříve objeveného) námětu vedlo k uspořádání veřejné diskuse nad podněty *R.U.R.* v St. Martin's Theatre 21. června 1923. Diskuse se zúčastnili mj. G. K. Chesterton nebo G. B. Shaw – spisovatelé, které Čapek sám obdivoval.

Ne všechny ohlasy však na *R.U.R.* pohlížely zcela bez výhrad – Čapkovi byla vytýkána sentimentálnost („feebly drenched in salmon-pink sentiments“⁸⁹) a nepřilíš důvěryhodný závěr příběhu. Gradace, které se autorovi podařilo dosáhnout

⁸⁴ "New Foreign Books." *The Times Literary Supplement*, 21. 12. 1922. s. 861.

⁸⁵ Mankind in the Unmaking. *The Manchester Guardian*, 25. 4. 1923. s. 11.

⁸⁶ *R.U.R.* Rossum's Universal Robots. *The Observer*, 29. 4. 1923. s. 4.

⁸⁷ St. J. F. ‚*R.U.R.*‘ Rossum's Universal Robots. *The Observer*. 29. 4. 1923. s. 11.

⁸⁸ A.N.M. New Books: Foreign Plays. *The Manchester Guardian*, 26. 6. 1923. s. 7.

⁸⁹ I. B. Mankind in the Unmaking. *The Manchester Guardian*, 25. 4. 1923. s. 11.

dramatickým napětím v dějstvích předcházejících, byla dle recenzenta *Guardianu* opuštěna v poslední scéně: „The suggestion of escape is unworthy of the spiritual chasm that the author has dug. The nascent god from the machine is a shadowy wraith.“⁹⁰ Jiný komentátor v *Observeru* zase v *R.U.R.* a *Ze života hmyzu* spatřoval typickou československou tendenci obracet pozornost pouze k pesimistickým a neutěšitelným stránkám života: „That is why I cannot abide Czecho-Slovakian pessimism, because it is disorderly stuff, with the decency of life completely suppressed in order that the Capek Brothers may draw attention to the indecencies.“⁹¹

Zajímavý pohled přináší i podzimní recenze dramatu, tentokrát zachycující ohlasy po vídeňské premiéře hry: „R.U.R. is found very clever, but too automatic and lacking in soul, although one cannot deny certain moments of poetry. (...) Capek is recognised as an ‚excellent arithmetician of the theatre,‘ but the majority find him too schematic and fail to see in him a genuine poet, despite occasional touches.“⁹² Přestože se nejedná o primárně britskou recepci a přímou reakci na londýnské uvedení, jde o názor, který v mnohém doplňoval jiné anglické komentáře týkající se ne příliš šťastného zobrazení člověka v porovnání s robotem a upozorňující na nedostatečnou citlivost vůči lidskému osudu.

Některé výtky, jak se později ukázalo, ovšem pramenily z anglického zpracování originální látky – recenzent *Guardianu*, který měl o necelé dva roky později možnost vidět *R.U.R.* v Praze své dojmy poupravil následovně: „A performance of Karel Čapek’s ‚R.U.R.‘ in Prague, where it is still played at intervals, shows that our English version was far too pink at the nether tip. The ending in the native production stresses far less the emotional escape from an intellectual dilemma, but what strikes the English mind is the comparatively ordinary presentation of the Robots.“⁹³

Nevhodná interpretace nebo takřka až plné nepochopení Čapkova záměru byly v konkrétních realizacích jeho divadelních her poměrně častou záležitostí. V původním českém jevištním provedení hry byli roboti dle návrhu Josefa Čapka

⁹⁰ I. B. Mankind in the Unmaking. *The Manchester Guardian*, 25. 4. 1923. s. 11.

⁹¹ ERVINE, John. At the Play: ‚Anna Christie‘ at the Print. *The Observer*, 27. 5. 1923. s. 11.

⁹² Shakespeare, Shaw and Capek: R.U.R.’S Reception in Vienna. *The Observer*, 21. 10. 1923. s. 8.

⁹³ I. B. At the Play in Central Europe. *The Manchester Guardian*. 19. 1. 1925. s. 8.

oblečení velmi jednoduše do modrých (šedomodrých)⁹⁴ pracovních kombinéz, které byly inspirovány běžným oděvem dělníka v továrně.⁹⁵ Dle Horákové bylo totiž ve středoevropském kontextu chápání robota odlišné od představy o něm ve světě anglosaském, což vedlo i k rozdílnému zpodobnění robotů v jednotlivých inscenacích. „Evropský robot“ představoval hrozbu zmechaničtění člověka – odlidštění, zatímco v Anglii byl symbolem budoucnosti, příslibem nové vědeckotechnické imaginace.⁹⁶ V londýnské inscenaci tak roboti vyvolávali zcela jiné dojmy – byli oděni tak, aby připomínali tvrdé železné pláty a jejich vzezření působilo spíše děsivě, chladně a mechanicky než lidsky.⁹⁷

Dalším zajímavým aspektem uvedení Čapkova dramatu pak možná byl alespoň krátkodobý dopad na londýnskou módu. Podle všeho Angličanky často nacházely inspiraci pro svůj šatník právě na divadelních prknech a kostýmy použité pro roboty se tak dle redaktora *Guardianu* promítly i do podoby dobových kabátů: „The influence of the stiff, swollen, sculpture-like garments worn by the robots in Carol Čapek's *R.U.R.* has already been seen in the fashionable coats of to-day. These are made in material, which looks like embossed leather. They are long close-fitting affairs with huge bolster collar. To complete the sculptured and mechanical illusion they are usually to be seen in a deep bronze or stone colours.“⁹⁸ Spíše než o faktický dopad na módní průmysl, šlo však pravděpodobně o náhodu nebo recenzentovo osobní zaujetí – kabáty v „robotím stylu“ by se jistě nestihly stát trendem tak rychle po londýnském uvedení (s ohledem na to, že v pražské inscenaci se s podobnými kostýmy publikum nesetkalo).

Plytkou charakterizací postav vyčítal Čapkovi recenzent *Spectatoru*. Dle něj je *R.U.R.* zjevnou prvotinou, kde se autor uchyluje raději k akci a dramatickému vzrušení před potřebou charakterizace a reflexe.⁹⁹ Za nejméně zdařilou považuje postavu Heleny, která je podle něj nudná a otravná zároveň: „The adult playgoer will feel almost a

⁹⁴ ČERNÝ, František. *Premiéry bratří Čapků*. Praha: Hynek, 2000. s. 99.

⁹⁵ HORÁKOVÁ, Jana. 85 let Čapkových robotů a jejich proměn. In: *Sborník prací Filozofické fakulty Masarykovy univerzity*. Brno, 2006. s. 64.

⁹⁶ Tamtéž, s. 67.

⁹⁷ I. B. At the Play in Central Europe. *The Manchester Guardian*. 19. 1. 1925. s. 8.

⁹⁸ I. H. B. Clothes in the Limelight: „Robot“ Coats and „Butterfly“ Capes. *The Manchester Guardian*, 11. 5. 1923. s. 6.

⁹⁹ TARN. „R.U.R.“ AT ST. MARTIN'S. *The Spectator*, 5. 5. 1923. s. 15.

schoolboy irritation at the way in which she interferes with our enjoyment of the revolution scene, and in the way in which she is always on the stage."¹⁰⁰ Má-li ale hru hodnotit jako celek, oceňuje ji, jako většina recenzentů, i přes nedokonalosti, které v ní spatřuje. „But really it is a quibble to draw attention to these faults of the play, for once grant that it is to be melodrama, and not a play of ideas, it is extraordinarily good, and holds the spectators from beginning to end. The actual story also is a genuine effort of the imagination."¹⁰¹

Ať už však bylo *R.U.R.* vytýkáno cokoli, stalo se bezpochyby Čapkovou vstupenkou do světa. Jeho jméno bylo (a stále je) velmi silně spjato s „vynálezem“ slova „robot“ a při dalších zmínkách o jakémkoli nově vycházejícím díle byl Čapek často připomínán právě jako autor *R.U.R.* – hry, kterou od její premiéry znal v anglosaském světě takřka každý.

3.2 Ze života hmyzu

Ani satiricky laděná komedie obou bratří, *Ze života hmyzu*, nevzkročila do Anglie zcela neznámá a bez předchozího očekávání. Po úspěšném uvedení ve Vídni a Spojených státech byla, podobně jako u *R.U.R.*, její premiéra opakovaně avizována několik týdnů dopředu. Už po pražské premiéře navíc v *Observeru* vychází tradiční zpráva od zahraničního korespondenta, který drama chválí slovy: „This bald description of the action cannot convey the extraordinary charm of the whole play: its dialogue, poetical, coarse, and realistic: sheer imaginative scenery and costumes, futuristic at times, but not blatantly so; ...“¹⁰² Po londýnském uvedení 5. května 1923 se objevila řada recenzí, které měly povětšinou společné rysy – vytýkaly bratřím přílišný pesimismus, nejvíce oceňovaly postavu tuláka, a ať šlo o kritiku negativní, či pozitivní, bylo z nich znatelné nemalé zaujetí hodnocenou látkou. Už jen z počtu recenzí je ale zřejmé, že Čapkovy (Karlovy, a případně i Josefovy) divadelní hry (a zejména právě hry) byly vášnivě debatovány, bez ohledu na to, zda vzbuzovaly převážně pochvalné, nebo naopak nesouhlasné reakce. Dle mého názoru

¹⁰⁰ TARN. „R.U.R.“ AT ST. MARTIN'S. *The Spectator*, 5. 5. 1923. s. 16.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² From a Special Correspondent. Man and the Insects: Remarkable Play at Prague. *The Observer*. 23. 4. 1922. s. 8.

s tímto faktem mělo mnoho společného Čapkovu nadání postihnout „téma doby“ – atmosféru, která v lidech v dané dějinné chvíli rezonovala univerzálním způsobem – a skutečně univerzálním, pokud můžeme říci, že nenechala chladným jak publikum domácí, tak zahraniční.

Výhrady k spatřovanému přílišnému pesimismu *Ze života hmyzu* komentoval např. recenzent *Observeru*, John Ervine, následovně:

The Brothers Čapek survey civilisation and find it an exceedingly messy business. Human beings are cruel and greedy and stupid and bellicose. (...) We are brutal and greedy and stupid and cruel and mean and murderous, no doubt, but we are also kind and generous and hopeful and aspiring and noble and heroic: and the trouble with the Brothers Čapek is that they have not noticed our good points, because they were so busy noticing our bad ones.¹⁰³

Za pesimistu označoval Čapka už dříve jeho dvorní překladatel, Paul Selver¹⁰⁴, a podobný postřeh vyjádřil i recenzent *Guardianu*: „A nation that has just been subjecting the memory of Shakespeare to its annual douche of smooth words has no right whatsoever to object to a dramatist because he is a pessimist.“¹⁰⁵

Kromě spatřovaného pesimismu byla podle některých hra navíc nudná. Recenzent z *The Times* kritizoval zejména výběr samotné látky – entomologie, dle něj, kromě nadšených studentů, nikoho nezajímá, a pro běžného návštěvníka divadla, jde o poněkud uspávající téma: „‘Are we alive after all this satire?’ cried Dr. Johnson on a notable occasion, but at the Regent a more natural cry would have been ‚Are we awake?’“¹⁰⁶

Vhodné téma to pak dle jeho slov není i proto, že většina diváků má z brouků panickou hrůzu, která je ještě umocněna v momentě, kdy jsou brouci transformováni do rozměrů lidských.¹⁰⁷

Se zajímavou obhajobou naproti tomu přichází recenzent *Spectatoru*. Status, který dle něj drama získá v literárních dějinách bude znít pravděpodobně „good, but

¹⁰³ ERVINE, John. The Insect Play: ‚An Entomological Story with an I. L. P. Meaning.’ Last Night at the Regent. *The Observer*, 6. 5. 1923. s. 15.

¹⁰⁴ By a Correspondent. R.U.R. The Coming Play and its Moral. *The Observer*, 8. 4. 1923. s. 10.

¹⁰⁵ The Insect Play. *The Manchester Guardian*, 7. 5. 1923. s. 14.

¹⁰⁶ „The Insect Play.“ *Times*, 7. 5. 1923. s. 10.

¹⁰⁷ Tamtéž.

faulty“, přestože ji on sám považuje zcela nevšední a pozoruhodnou. Nejvíce oceňuje, podobně jako jiní, třetí dějství věnované mravencům: „It is enthralling, exciting and intensely moving, and the whole play is one of those rare and delightful productions which I class in my own mind as belonging to the Magic Carpet school.“ Co je ale nejdůležitější, jako jeden z mála oceňuje právě výběr paralely, která dle něj naopak umožňuje skvěle zachytit předávané myšlenky. V závěru skládá oběma bratřím poklonu s nadšeným dovětkem a přáním, že se hra stane populární. „The Brothers Copek are not Swifts or Voltaires, but they are certainly the nearest our generation has come to these masters, and they are almost unique in using the theatre as their vehicle.“¹⁰⁸

Pochvalnou recenzi získává *Ze života hmyzu* od jiného recenzenta *Spectatoru* ještě jednou, o tři roky později. Tentokrát autor článku reaguje na představení, které navštívil v Royal Strand Theatre. „The authors of this exciting and original play, perhaps one of the three most remarkable plays produced in Europe since the War, have chosen to satirize humanity in a novel way. (...) The Insect Play is depressing, but its satire is brilliant and interest is held throughout by the unusual method of illustrating it.“¹⁰⁹ Odvážná přirovnání a velmi výrazné komplimenty odpovídají celkovému naladění *Spectatoru* – názorová vyhraněnost je jednou ze základních kvalit, které si časopis u svých článků cení, což ostatně dokazují i tyto příspěvky. Přestože se s pozitivními ohlasy setkáváme i v jiných recenzích ostatních periodik, pochvaly nejsou nikdy natolik zřetelné a definitivní (což se právě zdá být obecně příznačné pro britský tisk).

Podobně jako u *R.U.R.*, zájem o *Ze života hmyzu* neopadl ani po desítkách let. Obě dramata se dočkala řady repríz i filmového zpracování. V roce 1960 *Ze života hmyzu* znovu přiblížila epizoda seriálu Twentieth Century Theatre vyráběného pro BBC. Ještě v 90. letech se v britských divadlech stála hrála *Bílá nemoc*, *Věc Makropulos*, a právě *Ze života hmyzu*.

¹⁰⁸ „The Insect Play,“ by Brothers Copek. Regent. *The Spectator*. 12. 5. 1923. s. 16–17.

¹⁰⁹ C. S. Entomology at Prague: „The Insect Play,“ by the Brothers Copek. *The Spectator*. 27. 3. 1926. s. 11.

Jak už jsme si ukázali u *R.U.R.*, některé negativní komentáře Čapkových her měly co dočinění spíše s nevhodnou realizací inscenace, zvláště v případě *Ze života hmyzu* se však dost možná jednalo také o nevhodný překlad. Problematičnost adaptace Čapkových textů pro angličtinu se ukázala být klíčová u mnohých děl, literární kritika se jí však začala všímat až se značným odstupem. V roce 1981 se konkrétně k překladu *Ze života hmyzu* vyjadřuje pro *Times Literary Supplement* Cecil Parrot následovně:

Selver massacred the play with his cuts, his bowdlerizations and his other literary vandalisms. At one point he makes the Tramp, who is a symbolic figure and partly fulfils the function of a Greek chorus, say „Been nappin’, ,ave I? Crumbs, I feel cold... ,Ullo! Oos talking’? Gawd! I’m skeered.“ I need hardly say that there is no warrant for such atrocities in the squeamish author’s original Czech.¹¹⁰

Poslední významnou výtkou, které se *Ze života hmyzu* dostalo, byl, dle recenzentů, nevhodně zvolený paralelismus mezi světem lidským a hmyzím: „In short our interest flagged because we missed that neat parallelism between human and insect life which would have given point to the satire.“¹¹¹ Za určitou odpověď na tuto kritiku by se dal považovat Čapkova poznámka ke hře v rozhovoru s korespondentem *Observeru*: „I wish that London had liked ,The Insect Play.’ Apparently they thought it crude there, but it has worried me to think that the audience identified themselves with the insects instead of the tramp who saw it all. That was how I had intended the play to be understood. I had imagined the setting far simpler than when it was done in Prague and reproduced in Berlin.“¹¹² Podle autora tak došlo k nepochopení jeho původního záměru.

Zajímavý byl je také komentář recenzenta *The Times* k samotnému provedení na scéně – v prvním dějství je poukázáno na přílišnou vulgaritu a nevkusnost vtipů a narážek spojených se sexualitou, ve druhém je recenzent zděšen obludností kostýmů a líčení. Třetí dějství je považováno za nejepičtější, ale ani zde se recenzentovi nepozdává vhodnost satiry vztážená ke světové válce.¹¹³ Celkově tak

¹¹⁰ PARROT, Cecil. "The explosion within." *The Times Literary Supplement*, 8. 5. 1981. s. 505.

¹¹¹ „The Insect Play.“ *Times*, 7. 5. 1923. s. 10.

¹¹² From Our Own Correspondent. A Talk with Karel Čapek. His New Play. A Variation on the Elixir of Life. Genesis of the Robots. *The Observer*. 30. 8. 1923. s. 9.

¹¹³ Tamtéž.

hodnocení nevyznívá příliš dobře, a kromě několika drobných zmínek o Čapkově nově vydávaných (resp. překládaných) knihách se další recenze v *The Times* objevuje až v roce 1930, tentokrát na *Věc Makropulos*.

3.3 Věc Makropulos

V souvislosti s *Věcí Makropulos* (1922) byl Čapek opakovaně nařčen z plagiátorství – resp. až příliš okaté inspirace G. B. Shawem a jeho dramatem *Back to Methuselah* (1918–1920), které se rovněž zabývá myšlenkou dlouhověkosti, či snad až nesmrtelnosti, a jejími možnými konsekvencemi pro lidský život. Čapek se ale ohradil tím, že mu Shawovo dílo nebylo známé a námět látky zpracovávané ve hře je s ním už tři nebo čtyři roky. Tato obhajoba se následně stala předmluvou k dalším českým vydáním¹¹⁴. Zařazovat ji k anglickým vydáním však nebylo vždy pravidlem – ani Kussiho výbor její znění neobsahuje:

Tyto dvě okolnosti předesílám proto, že letos v zimě vyšlo nové dílo Bernarda Shawa Zpět k Metuzalémovi, které znám dotud jen z výtahu a jež se – v míře patrně mnohem grandióznější – rovněž zabývá otázkou dlouhověkosti. Tato látková shoda je zcela nahodilá, a jak se zdá podle výtahu, je také jen povrchní, neboť Bernard Shaw dochází k závěrům právě opačným. Pokud mohu soudit, pan Shaw vidí v možnosti žít několik set let ideální stav lidstva, jakýsi budoucí ráj. Jak čtenář pozná, v této knížce se líčí dlouhověkost zcela jinak, jako stav velmi málo ideální, a dokonce velmi málo žádoucí. Je těžko říci, co je správnější; na obou stranách se nedostává bohužel vlastní zkušenosti.¹¹⁵

K Čapkově obhajobě přispívá také Paul Selver, když v únoru 1923 přispívá do *The Times Literary Supplement*. Upozorňuje na autorskou předmluvu a domnívá se, že mnoho podobností mezi oběma hrami je skutečně spíše nahodilého a ledabylého charakteru: „The subject of longevity is at least as old as the legend of the Wandering Jew, and it was used quite recently by the Czech writer, F. Langer, in a striking short story entitled ‚Eternal Youth.‘ Thus, in *The Makropulos Affair* Čapek is only deriving new effects from old materiál, just as in *R.U.R.* he imparted a fresh vitality to the Frankenstein motive. It is in his treatment that Čapek exhibits such

¹¹⁴ Pozn.: Např. v nejnovějším vydání od Dobrovského s.r.o. (2017) už ale předmluva bohužel opět chybí.

¹¹⁵ ČAPEK, Karel. *Věc Makropulos*. [e-kniha] Městská knihovna v Praze, 2018, s. 3.

remarkable originality.“¹¹⁶ Jako důkaz tohoto tvrzení uvádí Selver dialog posledního dějství mezi dr. Kolenatým a Vítkem, v němž ústy postav zaznívájí možné scénáře a využití Čapkem zpracovávané látky dlouhověkosti.

Přestože podezření z plagiátorství byla poměrně záhy vyvrácena, Čapek se už v hodnocení jen zřídka obešel bez přirovnání k Shawovi. „While Mr. Shaw was working on *Back to Methuselah* Mr. Čapek's mind was, quite independently, considering the subject of longevity. (...) Naturally he brings a philosophy into the stream of his action, and his conclusion is radically different from that of Mr. Shaw.“

117

Kritika se dotýkala zejména nastolených filozofických otázek, na které se publiku nedostalo uspokojivých odpovědí. Hra podle recenzentů příliš mnoho času setrvává u právního procesu, při jehož rozuzlení ústřední postava, Emília Marty, pomáhá, v důsledku čehož zbývá jen velmi málo prostoru na detailnější studii Emílie a skutečně zajímavou problematiku nastolenou v závěru:

Herr Čapek has devoted too much of his own and his audience's attention to the ingenuities of this legal tangle. (...) So deeply is **Herr Čapek** involved in the mechanics of exposition that he allows to pass by many of the most profound questions suggested by his subject.¹¹⁸

Mr. Čapek bent on providing us with a probable background for his improbabilities, wastes time on the details of a lawsuit and the development of comparatively minor character when what we are anxiously awaiting is still further acquaintance with the amazing lady known as Emilia. (...) But at the end we are left with the impression that though the appalling weariness and soul-sickness of immortality have certainly been demonstrated, a far more gripping drama could have been made from so tremendous a subject.¹¹⁹

První dva akty se recenzentům zdály zdlouhavé a nezajímavé, zatímco ve třetím přišlo neočekávané vzrušení, které brzy přetrhl závěr. Přes veškeré divácké neuspokojení ze hry se ale Čapek dočkal i pochval (ostatně o žádném z jeho děl se nepsalo pouze negativně – pozitivní komentáře se často týkaly jednotlivých děl jako

¹¹⁶ SELVER, Paul. „A Czech Dramatist.“ *The Times Literary Supplement*, 1. 2. 1923, s. 74.

¹¹⁷ I. B. Mr. Čapek's Comedy. *The Manchester Guardian*, 14. 2. 1927, s. 7.

¹¹⁸ „Arts Theatre.“ *Times*, 9. 7. 1930, s. 14.

¹¹⁹ F. S. S. Rochdale Curtain Theatre: The Macropulos Secret. *The Manchester Guardian*. 27. 2. 1935, s. 18.

celků, ať už byl oceňován autorský styl, uchopení rozebírané látky či látka samotná; negativní se zpravidla zaměřovaly na dílčí části a drobnější nedostatky):

(...) let it be said at once that the theme is a great one, that the dramatist's treatment of it, though not flawless, is a genuine challenge to thought, and that event he defects in his work are a dozen times more exciting intellectually than the smooth competence which, when we are lucky, is common theatrical fare.¹²⁰

V rozhovoru s korespondentem *Observeru* Čapek uvádí: „I have been thoroughly enjoying myself writing a book on a subject which would be no good for the theatre at all. This does not deal with the making of men, but of gods – or a god – from chemical processes pure and simple.“ Je tedy dost možné, že vytýkaná nedokonalost uchopení tématu byla opět výsledkem nepochopení Čapkova původního záměru. Jistě se dá říct, že bylo Čapkovi ukřivděno v recenzích, které jej opět nazývaly pesimistou kvůli východisku dramatu – z něhož zjednodušeně vyplývalo, že dlouhý lidský život je utrpením (zatímco Shaw v dlouhověkosti spatřuje ideální stav). I tuto skutečnost Čapek adresoval ve své předmluvě slovy: „Nevím, je-li optimistické tvrdit, že žít šedesát let je špatné, ale žít tři sta let je dobré; myslím jen, že prohlásit šedesátiletý (průměrně) život za přiměřený a dosti dobrý není zrovna zločinným pesimismem.“¹²¹

Jako předlohu pro stejnojmennou operu si *Věc Makropulos* vybral Leoš Janáček, k jejíž hudební adaptaci Čapek po prvotním zdráhání svolil.¹²² Drama tak bylo v pozdějších letech často vzpomínáno právě v souvislosti s operním zpracováním, kterému se oproti původní hře dostalo méně kritické odezvy.

Poměrně zajímavé je, že byl Čapek ojedinele označován jako „Herr Čapek“¹²³, v různých periodikách, různými recenzenty. Běžně používané byly zpravidla vojenské hodnosti (captain, general, major), akademické tituly (professor, doctor) nebo jednoduše univerzální označení Mr. (mister). Nejčastěji byl právě takto Čapek uváděn, tedy Dr. Čapek nebo Mr. Čapek. Označení „Herr“ se v procházených

¹²⁰ „Arts Theatre.“ *Times*, 9. 7. 1930, s. 14.

¹²¹ ČAPEK, Karel. *Věc Makropulos*. [e-kniha] Městská knihovna v Praze, 2018, s. 3.

¹²² ČAPEK, Karel. *Spisy Karla Čapka*. Svazek XXII, Korespondence I. Praha: Český spisovatel, 1993, s. 225–227.

¹²³ Pozn.: Viz **výše**, nebo: „It is a tribute to the art of Herr Čapek...“ From: I. V. Books of the day: President Masaryk's Life Story. *The Manchester Guardian*. 17. 4. 1934, s. 7.

článcích vyskytovalo s malou četností, přesto se dá předpokládat, že pro část britského světa žili obyvatelé mladého Československa stále ještě ve stínu Rakousko-uherské monarchie.

3.4 Cestopisy

Čapkova návštěva Anglie v roce 1924 dala vzniknout útlé knížce dojmů z cest s názvem *Anglické listy*. Pokud měla do této chvíle anglická kritika vůči Čapkovi nějaké výhrady, s vydáním cestopisných příběhů z jejich rodné vlasti na ně byla ochotna rychle zapomenout. Čapek byl Anglií okouzlen a na místech, kde shledával nedostatky, kde se mu Londýn zdál příliš velký, kde moderní technika příliš dokonalá, a kde kostelníci příliš přísní a zasmušilí, tam všechny tyto okolnosti komentoval s laskavostí a vtipem. Odlehčený a humorný styl byl něčím, co z Čapkovy tvorby angličtí čtenáři zatím neznali (nebo spíše doposud neodhalili), vítali proto konečně onu dlouho očekávanou a chtěnou „optimistickou“ Čapkovu tvář. Recenzent *Observeru* píše: „This is a delightful book. Mr. Čapek did not visit England: he discovered it, and then he explored its wild and waste places and with considerable courage hunted the inhabitants.“¹²⁴

V pozdějších letech se na Čapka v souvislosti s *Anglickými listy* čteně vzpomínalo – podle všeho nastavil Angličanům zrcadlo, ve kterém se poznávali, proto jeho postřehy o místních zvycích, místech a lidech rádi opakovaně citovali.

Pokud by se ve vztahu k *Anglickým listům* dalo hovořit o negativní dobové kritice, týkala se takřka výhradně nepřesností, kterých se Čapek při svém pozorování údajně dopustil. Zde dle mého názoru opět narážíme na určitou dávku nepochopení – přestože Čapek v *Anglických listech* často dělá „ukvapené“ a velmi obecné závěry na základě relativně malého vzorku informací, jde především o jeho vlastní interpretaci a prožitek cesty, nikoli o encyklopedickou dokumentaci nebo snad pokus o definitivní charakteristiku. Euori Wertheimer za *Spectator* Čapkovi vyčítá povrchnost zejména povrchnost dedukcí: „It cannot be concealed that in comparison with Mr. Capek's delightful observations and vivid descriptions of scenery, the rest of the

¹²⁴ As Mr. Čapek Sees Us. *The Observer*, 15. 3. 1925, s. 6.

book is weak. his sociological deductions are superficial; the whole culture of England is scarcely touched upon except in its visual appeal."¹²⁵

Celá jeho recenze však v konečném hodnocení vyznívá více než kladně – Čapek je mj. oceňován jako všímavý žurnalista: „While Capek's description of London is the work of a creative writer who happens also to be a good journalist, his description of Scottish landscapes is not journalism but prose-poetry. In the country the fact that he is a foreigner becomes of secondary importance. Few English writers have excelled him in praise of their countryside.“¹²⁶

K některým Čapkovým „omylům“ se ještě přívětivěji vyjadřuje Manchester Guardian:

Mr. Karel Čapek's delightful records of the impressions he gathered during his recent tour in England and Scotland, published in your pages, have been the subject of much discussion in London. We have had no more entertaining visitor since M. Taine came and wrote his famous *Notes on England*, which, though more weighty, seemed to us on many points just as wrong and not nearly so amusing as some of Mr. Čapek's opinions.¹²⁷

Ačkoli byl příčinou úspěchu *Anglických listů* kromě jejich vlastní kvality zcela jistě britský patriotismus, byl právě patriotismus to, co Čapkovi vyneslo díl kritiky od jeho skotských čtenářů. V nedatovaném dopise nezjištěný anonym Čapkovi píše: „Vážený pane, ve svém vylíčení Angličanů, které jste nedávno napsal, si nepleťte Skoty a Skotsko s Angličany a Anglií. Jsme odlišný národ a máme svou vlastní kulturu i jazyk, tradice i zvyky. (...) Náš jazyk, stejně jako kultura, předčí kulturu a jazyk Angličanů.“¹²⁸

Korespondence i odkazy v tisku dokládají, že *Anglické listy* vzbudily velký čtenářský zájem. Navíc, podobně, jako v Čechách, byly vybrané útržky nejdříve publikovány v novinách (*Manchester Guardian*) samostatně, a až následně byla vydána kompletní knížka. Angličané si postupně oblíbili všechny Čapkovy cestopisy –

¹²⁵ WERTHEIMER, Euori. An Explorer in England. *The Spectator*, 25. 4. 1925, s. 3.

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ Our London Correspondence: Karel Čapek in England. *The Manchester Guardian*, 16. 10. 1924, s. 8.

¹²⁸ ČAPEK, Karel. *Karel Čapek: přijatá korespondence*. Ed. Milada CHLÍBCOVÁ, ed. Marta DANDOVÁ. Praha: NLN, 2000, s. 253.

oceňovali jeho pozorovací schopnosti, um vyličít nejen panorama, ale také atmosféru země, kterou navštívuje. Blízká jim byla také stylistika lehkého psaní a dětské zaujetí cestovatele, který je nadšen vším, co vidí: „To him, everything is worthy of a star, everything an object of interest.“¹²⁹

Where duller eyes would see monotony in the unending succession of birch and pine, the granite and lakes and bright red houses of middle Sweden, he finds infinite variety; and in the Arctic north, moving southwards through the debatable land between the tundra and the forests, where the first trees appear, he is enchanted, where another would find it only bitter and bleak.¹³⁰

Vedle *Anglických listů* získává největší chválu *Cesta na sever* (1936), která v anglickém překladu vychází až v roce 1939, tedy už po Čapkově smrti, po níž bylo jeho dílo obecně hodnoceno a přijímáno ještě vlídněji než doposud. „Reminds us poignantly how witty, humane, and observant a writer has left the European scene. (...) Čapek has here made a travel book that is so alive with his own personality that it is hard to believe he is gone.“¹³¹ Čapkova náhlá smrt a kontext nastupující druhé světové války recepce Čapkových děl jistě pomohly. Dříve vytýkaný „pesimismus“ už tolik pesimistický nebyl, navíc jeho politická aktivita z něj v souvislosti s příčinou úmrtí činila takřka mučedníka.

V témže roce vydává americká spisovatelka Agnes Rothery knihu *Norway: Changing and Changeless* – při srovnání, které se zde očividně nabízí, rozhoduje *The Times Literary Supplement* ve prospěch Čapkův: „It is a little unfortunate for Miss Rothery that her book should have appeared so soon after his. It makes comparison inevitable. (...) But Čapek, when he is ‚light headed‘ is really light. He sparkles with unforced fancies and phrases. Miss Rothery plods heavily after the unattainable.“¹³²

Nutno však dodat, že zmiňované lehkosti a svěžesti si však angličtí recenzenti všimli ještě za autorova života, třeba právě u *Výletu do Španěl* (1930): „His writing is

¹²⁹ JOSEPH, Anthony a A. GISHFORD. "Letters from Holland." *The Times Literary Supplement*, 23. 3. 1933, s. 198.

¹³⁰ VINCE, Charles. "Capek in Scandinavia." *The Times Literary Supplement*, 7. 1. 1939, s. 5.

¹³¹ "George Allen & Unwin." *The Times Literary Supplement*, 8. 4. 1939, s. 202.

¹³² VINCE, Charles. "In Search of Elusive Norway." *The Times Literary Supplement*, 15. 7. 1939. s. 417.

equally original and alive: a few adjectives, and the scene stands revealed in clear-cut lines and colours."¹³³

Čapek's writing is distinguished by the simplicity and the directness that we find in the great Russian novelists. He has the rare gift of being able to see into the minds of quite ordinary people. (...) He writes so simply and naturally that a child can understand him, and yet with such freshness and insight that the jaded novel reader and the most sophisticated connoisseur of literature will read him with zest.¹³⁴

Drobné kresby, kterými měl Čapek ve zvyku svá vyprávění doplňovat, rovněž nezůstaly bez povšimnutí: „The Letters from Spain are the most brilliant things that have been written about that puzzling country for a long time, and the drawings are on the same level.“¹³⁵

Napříč všemi cestopisy se navíc objevuje ještě jeden spojovací prvek, na nějž recenzenti odkazují – a to sám Čapek. Poněvadž se dá předpokládat, že se jedná o více či méně autentická vyprávění, je Čapek hlavním aktérem a jediným pozorovatelem zároveň. Skrze jednotlivé příhody a jejich konkrétní nahlížení prosvítá Čapkova osobnost – což v konečném důsledku mohlo také napomoci zvýšení jeho popularity. Čtenář už se najednou nesetkává s anonymním a vzdáleným autorem, ale představuje si člověka z masa a kostí, který na cestách potkává stejné problémy, jaké by dostihly jej samotného. Nadto Čapkův humor vzbuzuje v mnoha ohledech sympatie, ať už je terčem vtipu cokoli. „And as he surely travels as well as he writes, he must be a wonderful person to go about with— so good that he deserves the supreme pleasure of travelling alone.“¹³⁶

3.5 Další dramata

Zahraniční korespondent *Observeru* informuje o pražské premiéře *Adama Stvořitele* (1927) s obvyklým nadšením zahraničního korespondenta: „Judging by the bursts of laughter which followed the ironical dialogue of Adam and the Alter Ego, and the conversation of the other creations, the play may be said to justify its title of

¹³³ Books of the day. *The Manchester Guardian*, 19. 11. 1931, s. 5.

¹³⁴ New Holiday Feature in the Manchester Guardian. *The Manchester Guardian*, 31. 8. 1929, s. 7.

¹³⁵ TREND, John Brande. "A Spanish Miscellany." *The Times Literary Supplement*, 25. 2. 1932, s. 122.

¹³⁶ MARKS, John. Spain and Holland. *The Spectator*, 7. 4. 1933, s. 23.

fantastic comedy.¹³⁷ Oproti očekávání však hra sklízí jen mizivý úspěch a ve vybraných periodikách se o ní téměř nedočteme. Výjimkou je komentář *Manchesteru Guardianu*, která se vrací k podobnému hodnocení, jakému se před několika lety dostalo *Ze života hmyzu* a několik zmínek o dramatu v *Observeru* – povětšinou zkratkovitého charakteru (vysvětlení zápletky, uvedení na scéně amatérského divadla apod.). „It is impossible for the Čapek brothers to be dull, but in this piece they have managed to move in that direction. (...) We had a similar outflow of despair some years ago in „The Insect Play“, and the Čapeks do not seem to have cheered up at all since then.“¹³⁸

Velmi nelichotivě se o hře i o autorské dvojici vyjadřuje v *Observeru* St. John Ervine:

‘Adam the Creator,’ by the brothers Karel and Joseph Čapek is a dull and tedious piece, repetitious to a maddening degree and full of obvious morals. The Czecho-Slovakian brothers have always appeared to me to be overrated. (...) The Čapeks are sentimental cynics, and such persons are as flat, stale and unprofitable as inveterate leg-merchants.¹³⁹

Adam Stvořitel neměl v anglické recepci Čapkova díla příliš šťastnou pozici – byl vydán po hřmotném úspěchu *Anglických listů*, který mohl jen stěží překonat. Do nového kontextu Čapkova díla i už značně jiné dějinné chvíle přichází další dramata, o poznání ponuřejšího rázu – *Bílá nemoc* (1937) a *Matka* (1938). Obě hry se těší značné pozornosti, o pesimismu už v atmosféře blížící se války nikdo nemluví. Naopak se zde opět projevuje Čapkova novinářská zdatnost – schopnost zachytit aktuální moment, prožitek, který je lidmi univerzálně sdílen a má potenci v nich rezonovat. S tímto tvrzením by snad souhlasil i Rupert Hard-Davis, který o Čapkovi a *Bílé nemoci* píše: „He is a journalist by profession, and he knows how to handle hot news. His novels, plays, and stories, like a series of urgent and lively ‚leaders,‘ form a sort of running commentary on current affairs. (...) There are few like him for grasping the dramatic implications of contemporary crises.“¹⁴⁰

¹³⁷ From Our Own Correspondent. The New Capek Play. Adam as Creator. The New World and the Old. *The Observer*, 17. 4. 1927, s. 13.

¹³⁸ I. B. Adam as a Fool. *The Manchester Guardian*, 2. 4. 1929, s. 5.

¹³⁹ ERVINE, St. John. At the Play. Another Little Theatre in the North. *The Observer*, 22. 3. 1931, s. 15.

¹⁴⁰ HARD-DAVIS, Rupert. Stage and Screen. *The Spectator*, 15. 4. 1938, s. 15.

Anglickou recepci *Bílé nemoci* nicméně pošramotila její londýnská adaptace – v té byl do role Dr. Galéna a zároveň diktátora obsazen jeden a týž herec, Oscar Homolka. Čapek měl původně na premiéru sám dorazit, pravděpodobně je ale dobře, že se mu nakonec nepodařilo cestu uskutečnit. „A telegram has been received from him that ‚certain difficulties have been put in his way and the journey is at present impossible.‘ As one of the most distinguished men in Czecho-Slovakia, Čapek’s presence here at this critical moment would have been particularly welcome.¹⁴¹ Scéna, ve které se má Dr. Galén s diktátorem setkat, a která je pro vyvrcholení hry dosti důležitá, tak v londýnském provedení zcela ztratila původní význam: „A certain amount of dramatic tension was therefore lost, and the secondary climax, typical of Čapek’s method, was missed entirely.“¹⁴²

Čapek vzápětí zasílá do Savoy Theatre rozhořčenou stížnost: „Jsa náhodou autorem hry, viděl jsem její dramatický vrchol ve scéně, kdy se vojácký diktátor setkává tváří v tvář s tvrdohlavým doktorem chudých, představitel války s představitelem míru; snad se v tom mýlím, ale hru, ve které se tyto dva nesetkají jako muž s mužem, nemohu dobře pokládat za svou hru.“¹⁴³ Ještě větším překvapením, než původní misinterpretace hry, však byla neochota vedení divadla problematickou scénou upravit: „In an interview today Mr. Jack de Leon, who is presenting the play, said that the author’s indignation that a whole scene between the two characters, the climax of the play, had been cut and a telephone conversation substituted would be justified if it were correct.“¹⁴⁴ Podle Jacka de Leona by byl autor s podobou hry spokojen, kdyby měl šanci ji vidět na vlastní oči. Z jeho pohledu připadá v úvahu pouze jediná změna, a to nahrazení diktátora postavou profesora, který rovněž symbolizuje militarismus.¹⁴⁵

¹⁴¹ A Great Czecho-Slovak. *The Manchester Guardian*, 31. 3. 1938, s. 10.

¹⁴² KNOX, W. Alexander. "Dictators upon the Stage." *The Times Literary Supplement*, 6. 8. 1938, s. 521.

¹⁴³ ČAPEK, Karel. *Spisy Karla Čapka*. Svazek XXII, Korespondence I. Praha: Český spisovatel, 1993, s. 302.

¹⁴⁴ Theatre’s Reply to Charge of „Misrepresentation“: Author Misinformed. *The Manchester Guardian*, 12. 4. 1938, s. 12.

¹⁴⁵ Tamtéž.

Bezprostřední reakce recenzentů naopak většinou vyzdvihují úctyhodný herecký výkon, který Oscar Homolka v náročné dvojroli předvádí: „Moreover, the piece offers a considerable feat of a personal bravura in that Mr. Homolka plays both Galen and the Marshal.“¹⁴⁶

Pokud jde o samotné ohlasy, kritika hodnotila *Bílou nemoc* vesměs kladně. Jediná výtká se týkala údajné malé vynalézavosti v charakterizaci postav a jejich relativní plochosti:

Dr. Galen is more than the arch-type of disinterested science; he is an ordinary slum doctor whose fondness for the patients who come to him is continual conflict with the principle he has adopted to guide him in a wider allegiance. The Marshal is more than an ambitious, ego-centric politician, he is a man, who can let loose his tremendous energy only when he is consumed by something larger than himself, emotionally involved in a part which he conceives to be heroic. The other major characters in the play are also seen as human beings as well as types.¹⁴⁷

Drama je chápáno jako velmi dobově příznačné a aktuální: „Only the man who is prepared to disavow all interest in the problems of war and peace can afford to miss seeing Karel Čapek's *Power and Glory*.“ Recenze jsou často spojovány s krátkými úvahami nad tím, do jaké míry může být předestřený scénář reálný a jak velká je hrozba fašismu.¹⁴⁸

S *Matkou* (1938) se anglicky mluvící svět seznamuje už ve chvíli, kdy na tyto otázky zná odpovědi. Z původního, menšího Q Theatre (v západní části Londýna, mimo historické centrum) je brzy přesunuta na větší jeviště, do Garrick Theatre v centru Londýna.¹⁴⁹ Hře je vyčítán nedostatečný dramatický náboj – podle recenzentů má dobré téma, které diváky oslovuje, samotná výstavba nicméně lehce pokulhává. Není dosti dobře rozuměno ani závěru – jak je možné, že hrdinka, která celou dobu proti válce brojí, nakonec svého posledního syna do válečné vřavy sama vysílá?¹⁵⁰

¹⁴⁶ The Week's Theatres. *Power and Glory*. *The Observer*, 10. 4. 1938, s. 15.

¹⁴⁷ KNOX, W. Alexander. "Dictators upon the Stage." *The Times Literary Supplement*, 6. 8. 1938, s. 521.

¹⁴⁸ D. S. „*Power and Glory*“ at the Repertory. *The Manchester Guardian*, 11. 10. 1938, s. 13.

¹⁴⁹ „Q' Theatre.“ *Times*, 14. 2. 1939, s. 12.

¹⁵⁰ Tamtéž.

Možnou reprezentaci vlasti v postavě matky žádný z novinářů nepozoruje, přesto si cení silného morálního poselství: „Its subject is unique – a dramatic dispute between a woman and her dead men-folk, all of whom have fallen in the service of some ideal.“¹⁵¹

„It is a moving and sincere play, and acts as well as it reads. The sense of family, of the protective feminity of the mother is always strong in countries that have been oppressed and have struggled for their freedom.“¹⁵²

Recenzenti se shodují na tom, že se zdaleka nejedná o Čapkovu nejlepší hru, přesto si ale zaslouží pozornosti. V Garrick Theatre navštívila 4. března 1939 představení i královna Mary v doprovodu své družiny.¹⁵³

3.6 Noetická trilogie a Foltýn

Čapkovo hledání pravdy se v Anglii setkala s velmi vřelou odezvou. Všechny tři části noetické trilogie byly přijaty s nadšením, největší pozornosti se však dostalo *Hordubalovi* (1933). Ten byl chápán jako studie slovanského člověka – sedláka, který prožívá klasický příběh návratu k domovu jen aby zjistil, že vrátit se už není kam. V *Hordubalovi* byla ceněna nenápadná symbolika, která obohacovala charakteristiku jednotlivých postav: „As a way of indicating their inevitable rivalry in the heart of a woman it was a brilliant idea to make Hordubal a cowman and Stepan a horseman; and the incident when Hafia being in danger, Stepan controls the three-year-old stallion while Hordubal hesitates is fatal in its emotional implications.“¹⁵⁴

Recenzent z *The Times* vyzdvihuje zejména živost a autenticitu jednotlivých postav, které jsou natolik přesvědčivé a uvěřitelné, že se čtenář na chvíli cítí být jednou z nich. Galerie Čapkových venkovanů, o jejichž vzhledu se toho mnoho nedovídáme, tvoří portréty vesničanů, jejichž individualita je vlastně paradoxně jakousi společnou stejností a prastarou univerzalitou.¹⁵⁵

¹⁵¹ "George Allen & Unwin." *The Times Literary Supplement*, 2. 12. 1939, s. 700.

¹⁵² "The Mother: Capek's Fine Work." *The Times Literary Supplement*, 6. 1. 1940, s. 8.

¹⁵³ Queen Mary at the Theatre. *The Observer*, 5. 3. 1939, s. 21.

¹⁵⁴ C. M. Books of the day – new novels: Had a Farm. *The Manchester Guardian*, 20. 7. 1934, s. 7.

¹⁵⁵ „New Novels.“ *Times*, 10. 7. 1934, s. 10.

V celé trilogii pak komentátoři nachází prvky psychoanalytické novely – v *Hordubalovi* jde o Jurajovy emocionální reakce na, pro něj překvapivě, nastalou situaci a duševní pohnutky.¹⁵⁶ V *Obyčejném životu* (1934) jde o důsledek existenciální situace na psychiku hlavního hrdiny – zde Čapek dle *Times* dokazuje svůj vypravěčský talent a nebývalou citlivost v přístupu k popisu.¹⁵⁷

U *Povětroně* (1934) se uplatňuje Čapkův smysl pro dramatickosti: „Mr. Čapek handles this odd character very ingeniously and provides his spasmodic little flashes of second sight with a plausible logic.“¹⁵⁸

Prvky filozofické polemiky jsou rovněž vítány a chápány jako plus – pro Čapka není žádný život obyčejným, žádná pravda dostatečně usvědčující a žádný člověk natolik nepochopitelným, aby nemohl být milován. „The argumentative form of the analysis of the later part of the story leaves something to be desired; there is an unavoidable note of didacticism in the gradual process of revelation. But the final vindication of the ordinary man attests the sane and sensitive humanity of Mr. Čapek’s imaginative conception.“¹⁵⁹ Toto zjednodušení částečně platí i pro *Život a dílo skladatele Foltýna* (1939) – přestože je Beda Folten značně kontroverzním hrdinou, rozkrývá Čapek jeho příběh s velkou citlivostí tak, aby si jej čtenář přes všechno mohl oblíbit.

Zajímavé je, že tento styl psaní – tedy kombinace vyprávění s filozofickými střípky – je považován za typicky středoevropský: „Čapek’s Central European penchant for mixing story-telling with whimsical philosophizing may irritate some readers, but these three short novels provide a virtuoso’s display of talent.“¹⁶⁰

3.7 Hovory s T. G. M.

¹⁵⁶ MORROW, Ian Fitzherbert Despard. "Hordubal." *The Times Literary Supplement*, 12. 7. 1934, s. 490.

¹⁵⁷ „New Novels.“ *Times*, 10. 3. 1936, s. 11.

¹⁵⁸ CHARQUES, R. D. "Meteor." *The Times Literary Supplement*, 28. 2. 1935, s. 121.

¹⁵⁹ Charques, R. D., and R. D. CHARQUES. "Life and Self-Knowledge." *The Times Literary Supplement*, 14. 3. 1936, s. 221.

¹⁶⁰ RICHARDSON, Maurice Lane. "Belgium to Bohemia." *The Times Literary Supplement*, 19. 2. 1949, s. 117.

„This little book is above criticism. It is a tribute to the art of Herr Čapek and the excellence of the Anonymous translation that we feel, while reading, that President Masaryk himself is talking to us without affectation or embroidery. What a story and what a story-teller.“¹⁶¹

Jen touto jednoduchou citací by se dal postihnout charakter kritiky k *Hovorům s T. G. Masarykem* (1928–1935). Kromě obsahu, který je považován za zcela unikátní, je uznání věnováno i autorskému stylu. Britský čtenář jistě ocení také četné společensko-kulturní a historické reference osvětlující kontext českého prostředí. Reflexe s nimi spojené jsou pak chápány jako stručné, nenápadné a nevtíravé, přesto podivuhodně shrnující a obsažné.¹⁶² Za jediný nedostatek by se snad pro anglického čtenáře dal považovat poznámkový aparát zmiňující jména jako Jungmann, Zeyer nebo Vrchlický, která mu nemusí být dobře známá.¹⁶³

Je ale celkem samozřejmé, že *Hovory s T. G. Masarykem* zažívají úspěch – první československý prezident měl v Anglii jen tu nejlepší pověst a platil za jednoho z nejzajímavějších postav dějin moderní Evropy.¹⁶⁴ Masaryk navíc zřídka poskytoval rozhovory a publicitu obecně nevyhledával – jakýkoli masarykovský příspěvek byl proto spíše raritním zbožím.

V souvislosti s Masarykem se k Čapkovi vracely recenze a články druhé poloviny 20. století. Jeho jméno se tak často objevovalo v kontextu politických reminiscencí, národních výročí i nových dějinných momentů.

3.8 Osobnost Karla Čapka

Karel Čapek byl pro britské publikum neméně fascinující jako jeho dílo. Nesmazatelný dojem zanechal už v roce 1924, kdy při obědě na setkání londýnského Penklubu konverzoval s ostatními, podle dobových zpráv dosti obstojnou angličtinou, přestože se jazyk učil teprve krátce, pouze z knih.

¹⁶¹ I. V. Books of the day: President Masaryk's Life Story. *The Manchester Guardian*, 17. 4. 1934, s. 7.

¹⁶² „President Masaryk.“ *Times*, 24. 4. 1934, s. 19.

¹⁶³ SELVER, Paul. "President Masaryk's Story." *The Times Literary Supplement*, 10. 5. 1934, s. 333.

¹⁶⁴ WRIVIN, A. F. A Great European. *The Spectator*, 4. 5. 1934, s. 21.

Mr. Galsworthy welcomed the guests, paid his respects to Queen Marie, and spoke of the English reception of the Čapek plays. Queen Marie did not speak, but Mr. Čapek, a young black-haired man with a wide forehead and very bright eyes, replied in English very simple and direct. It was his first visit to England, and he had learned English without a teacher, entirely by a lexicon, following carefully the pronunciation. Yet his speech was clear and correct. He found England very different from the Continent, and he liked England with its differences.¹⁶⁵

I Čapek tuto událost zaznamenal ve své korespondenci, kde se však Olze svěřoval se studem za svou ubohou angličtinu.

Čapek byl přirozeně zajímavý zejména pro ty, kteří měli to štěstí se s ním osobně setkat, ať už při jeho anglických toulkách nebo na návštěvě v Praze. Ani čtenářské obci však nebyl zcela lhostejný – do redakcí periodik chodily časté dotazy ohledně slova „robot“ – jeho původním významu, výslovnosti a autorovi, požadavky se týkaly také objasnění osobní historie Karla Čapka – jeho dětství, života a vlivů, které na něj působily.

Články, které jsme procházeli, mapovaly Čapkovo působení v Penklubu, oznamovaly jeho sňatek s Olgou Scheinpflugovou s gratulacemi, místy reflektovaly i jeho domácí recepci.

Zlomovým bodem v chápání Čapkovy osobnosti je pak jeho úmrtí. Např. v *The Times* vychází 27. prosince 1938 Čapkův nekrolog s portrétní fotografií. Je mu věnován plný rozsah jednoho sloupce, což je stejný (a v mnoha případech větší) rozsah jako je tradičně vyhrazen domácím, tedy britským, významným osobnostem. Vzpomínka na Karla Čapka zde přirozeně zahrnuje jeho krátký životopis a literární úspěchy, vyzdihovány jsou také jeho články vztahující se k literatuře, divadlu a politice. Zvláštní pochvaly se dostává populárním *Anglickým listům*, které jsou považovány za jedny z nejhumornějších, nejvýstižnějších a nejbřičích popisů anglických zvyků a života, které kdy byly napsány cizincem.¹⁶⁶ Autor nekrologu zmiňuje také britskou čtenářskou obec, která v posledním desetiletí k Čapkovi velmi přilnula a jejíž náklonnost se zčásti zasloužila o mnohé překlady jeho děl. Čapek je vykreslen jako autor evropského formátu, který byl skvělým pozorovatelem, skrytým humoristou a

¹⁶⁵ Our London Correspondence: The P.E.N. Club. *The Manchester Guardian*, 4. 6. 1924, s. 8.

¹⁶⁶ „Dr. Karel Capek.“ *Times*, 27. 12. 1938, s. 10.

vypravěčem neobvyklých, fantastických příběhů. Nejvýrazněji je však stále spojován se svou dramatickou tvorbou.

Na pozadí vyostřené situace druhé světové války vychází v lednu roku 1940 v *The Times* článek s titulem „Čapek's Death from a Broken Heart“ a podtitulem „Cold Draught of Nazi Beastliness“. Jde o zprávu o vzpomínkovém setkání k výročí úmrtí Karla Čapka, které se 2. ledna 1940 konalo v Paganiho restauraci poblíž londýnského sídla Mezinárodního PEN klubu. Z úst Desmonda MacCarthyho, jednoho z nejvýznamnějších dobových literárních a divadelních kritiků, zazněla údajně následující slova: „Three men had enabled us to understand the Czech people – the former President Masaryk, Karel Čapek, and Dr. Benesh. (...) He was a man of extraordinary versatility, a European dramatist of the first order, and a European novelist, if not in the very first flight of all, probably very near it.“¹⁶⁷

Reflexe Čapkova díla a osobnosti se místy objevují v *The Times Literary Supplement*. Cecil Parrot jej v souvislosti s *Válkou s mloky* (1936) vzpomíná následovně: „As always with Čapek the idea is brilliant. (...) Čapek should be read again – not just *Válka s Mloky*, but his complete works. They should be translated and issued in just such editions as this. He owed much to Wells, Chesterton and Anatole France: he was no philosopher, no great poet, no believer in great causes. He had no creed to offer and was simply a commentator on life's ironies. But he did two things for his countrymen: he created a language which was crystal clear for all to read, and he injected into their still perhaps somewhat Germanic minds a little English humour and humanity. We should be the first to honour him.“¹⁶⁸

Ve stejném roce, tedy 1967, Parrot naléhá na editora *The Times Literary Supplement* s prosbou o jakoukoli akci, která by pomohla kompletnímu vydání Čapkova díla v angličtině, obzvláště s ohledem na skutečnost, že v některé z Čapkových knih nejsou momentálně k sehnání ani v češtině.¹⁶⁹

Přes úporné snahy Čapkových příznivců a obdivovatelů se však až do konce 80. let na Čapka v Anglii spíše zapomíná. V tisku vychází revidované recenze některých jeho

¹⁶⁷ „Capek's Death From A Broken Heart.“ *Times*, 3. 1. 1940, s. 9.

¹⁶⁸ PARROTT, Cecil Cuthbert. "Insecticide." *The Times Literary Supplement*, 26. 10. 1967, s. 1014.

¹⁶⁹ PARROTT, Cecil Cuthbert. "Insecticide." *The Times Literary Supplement*, 9 Nov. 1967, p. 1069.

děl jen zřídka, pohled na něj, v první řadě jako na fenomenálního dramatika, v druhé jako autora *Anglických listů* zůstává nezměněn. Krátký návrat k Čapkovi představují nové překlady vznikající na konci 80. let až do konce století pro americký Catbird Press. Dvě díla, s nimiž je spojován na začátku 21. století jsou právě *Válka s mloky* a *Zahradníkův rok* (1929), tedy ta, o kterých se doposud tolik nemluvilo.

Závěr

V úvodní kapitole práce s názvem *Obraz Karla Čapka ve vybraných britských periodikách do roku 2010* byly krátce připomenuty okolnosti, které Čapkovo dílo doprovázely na jeho pomyslné cestě do Anglie. Zmíněno bylo klíčové přátelství s Františkem Kholem a Otakarem Vočadlem, některá důležitá nakladatelství, která umožňovala vydávání Čapkova díla v Británii (zejména Allen & Unwin) a připomenuti byli i Čapkovi překladatelé.

Druhá kapitola byla věnována přiblížení historického kontextu a dobového, potažmo současného zaměření a profilaci jednotlivých procházených periodik: *The Times*, *The Times Literary Supplement*, *The (Manchester) Guardian*, *The Observer* a *The Spectator*. Tato kapitola byla zařazena proto, že považuji za užitečné rozumět zdrojům (a výběru zdrojů), s nimiž se po zbytek práce setkáváme.

Třetí kapitola se pokouší o mozaikovitě sestavení obrazu Karla Čapka tak, jak mu rozuměli a jak jeho dílo interpretovali a přijímali angličtí čtenáři (zvláště samozřejmě recenzenti a přispěvatelé do výše uvedených periodik). Citovány či parafrázovány byly jen ty recenze, které byly nejrelevantnější vzhledem k originalitě názoru. Roli hrála také četnost příspěvků k dílům, s nimiž se angličtí čtenáři setkávali nejvýrazněji.

V úvodu práce jsme nastolili základní otázky – můžeme o Čapkovi hovořit jako o autorovi světového formátu? Byl skutečně i za hranicemi našeho státu hojně a četně diskutován? Jaký obraz Karla Čapka si britští čtenáři od doby, kdy o mladém českém autorovi poprvé slyšeli, zafixovali?

Věřím, že na první otázku lze odpovědět kladně – Čapek byl překládán nejen v Anglii, ale i ve Spojených státech, nejen do angličtiny, ale do desítek dalších světových jazyků. Čapkovo dílo bylo sice v Anglii diskutováno, pozornost vůči němu měla však spíše výběrový charakter – úspěch bezpochyby sklídilo drama *R.U.R.* a drobný cestopis *Anglických listů*. Od jejich vydání bylo ale Čapkovo dílo recenzováno s pokleslou intenzitou a výraznější zájem vzbudila až noetická trilogie. Přesto se ještě poměrně nezanedbatelným způsobem věnuje britský tisk dramatu *Bílá nemoc*.

Jako věhlasného dramatika jej také nejčastěji označovaly i pozdější články, které již Čapkův obraz v britské literární historii ukotvovaly. Proč je ale Čapek v anglickém povědomí především dramatikem? Jistě se dá říci, že určitou roli sehrál první dojem *R.U.R.* – jako dramatik se Čapek Anglii představil a jako dramatika si ho proto pamatuje. Velmi pravděpodobně je tento fakt spojen i s daleko přirozenějším jevem – v době, kdy Čapkova díla vycházela, byla i pro anglické příjemce divadelní inscenace dostupnější variantou. Zhlédnout divadelní představení je zpravidla méně časově náročné, navíc jde o společenskou událost a lístky na reprízy není těžké sehnat. Naproti tomu kniha vydaná v malém nebo středním nákladu může z pultů rychle zmizet. Toto triviální odůvodnění samozřejmě nemůže cele vypovídat o pravých příčinách Čapkova anglického obrazu, jistě ale může být jednou z vedlejších okolností.

V konečném důsledku nejsme schopni říci, co zapříčinilo „dramatickou“ pověst Karla Čapka v Anglii, je ale jisté, že jde o pověst dodnes žijící a přes všechny ostatní Čapkovy, dost možná přehlížené, kvality, i poměrně lichotivou.

Anotace

Diplomová práce se zabývá recepcí díla a osobnosti Karla Čapka v Anglii od prvních zmínek o autorovi do roku 2010. Ve vybraných periodikách *The Times*, *The Times Literary Supplement*, *The Manchester Guardian*, *The Guardian*, *The Observer*, *The Spectator* zkoumá relevantní recenze, na jejichž základě se pokouší sestavit obraz Karla Čapka tak, jak jej vnímají angličtí čtenáři.

Klíčová slova: #Karel Čapek #The Times #The Times Literary Supplement #The Manchester Guardian #The Guardian #The Observer #The Spectator #literární kritika

Annotation

The diploma thesis deals with the reception of the work and personality of Karel Čapek in England from the first mention of the author up to 2010. In selected periodicals *The Times*, *The Literary Supplement*, *The Manchester Guardian*, *The Guardian*, *The Observer*, *The Spectator* examines relevant reviews that serve as a basis of which it tries to compile Karel Čapek's image as perceived by English readers.

Keywords: #Karel Čapek #The Times #The Times Literary Supplement #The Manchester Guardian #The Guardian #The Observer #The Spectator #literární kritika

Bc. Helena Ondřejová

Filozofická fakulta, Katedra bohemistiky

Obraz Karla Čapka ve vybraných britských periodikách do roku 2010

Karel Čapek in Selected British Periodicals up to 2010

Vedoucí práce: Mgr. Richard Změlík, Ph. D.

Počet znaků: 118 664

Počet příloh: 2

Počet titulů použité literatury: 45

Resumé

The diploma thesis tries to explain the English reception of Čapek's work and personality on the basis of the reviews from selected British periodicals. It is a compilation of Karel Čapek's image as it was created by the British audience from the first mention of it until 2010.

The introductory chapter briefly recalls the circumstances that accompanied Čapek's work on its imaginary journey to England. Mentioned was the key friendship with František Khol and Otakar Vočadlo, some important publishing houses that allowed Čapek to publish in Britain (especially Allen & Unwin) and Čapek's translators were also remembered.

The second chapter was devoted to the historical context and the contemporary and current orientation and profiling of the individual journals and newspapers: *The Times*, *The Times Literary Supplement*, *The Manchester Guardian*, *The Observer* and *The Spectator*. This chapter has been included because I find it useful to understand the resources (and the choice of resources) we encounter here.

The third chapter attempts to create a mosaic image of Karel Čapek as he was understood and how his readers interpreted and accepted his works (especially the reviewers and contributors to the mentioned periodicals). Only those reviews that were most relevant to the originality of the opinion were quoted or paraphrased. Also the frequency of contributions to works with which the English readers met most was a not insignificant.

Čapek's works lived its own life beyond our country, and were interpreted and viewed in different ways, so it is obvious that our idea of one of the greatest authors of the first half of the 20th century is, or could be, greatly different from how the world (or at least its parts) understand him. Even though Čapek wasn't British, he counted England to his favourite destinations – this diploma thesis attempts to show how much did Čapek's beloved country accept him as its own.

Použité zdroje a literatura

Primární literatura

Články, recenze, reklamní sdělení (fulltextové vyhledávání) z databází:

The Guardian 1821–2003

The Observer 1791–2003

The Spectator Archive 1828–2008

The Times Digital Archive 1785–2013

The Times Literary Supplement Historical Archive 1902–2013

ČAPEK, Josef, Karel ČAPEK a Evžen TURNOVSKÝ. *Ze života hmyzu: komedie o třech aktech s předehrou a epilogem*. Ed. Evžen TURNOVSKÝ. Praha: Orbis, 1958, 189 s.

ČAPEK, Karel. *Anglické listy*. Ed. Miroslav HALÍK, ilustroval Karel ČAPEK. Praha: Československý spisovatel, 1970, 180 s.

ČAPEK, Karel, Jiří HOLÝ a Jarmila VÍŠKOVÁ. *Hordubal: Povětroň; Obyčejný život*. Ed. Jarmila VÍŠKOVÁ. Praha: Lidové noviny, 1998, 469 s. ISBN 8071062839.

ČAPEK, Karel a Jan CIGÁNEK. *R.U.R.: Bílá nemoc; Matka*. Ed. Miroslav HALÍK. Praha: Československý spisovatel, 1958, 261 s.

ČAPEK, Karel. *Spisy Karla Čapka*. Svazek XXII, Korespondence I. Praha: Český spisovatel, 1993. 552 s.

ČAPEK, Karel. *Spisy Karla Čapka*. Svazek XXIII, Korespondence II. Praha: Český spisovatel, 1993. 518 s.

ČAPEK, Karel. *Válka s Mloky*. Voznice: Leda, 2009, 274 s. ISBN 978-80-7335-176-2.

ČAPEK, Karel. *Věc Makropulos*. [e-kniha] Městská knihovna v Praze, 2018. 107 s.

ČAPEK, Karel a Jiří OPELÍK. *Život a dílo skladatele Foltýna*. 15. vyd., Ed. Jiří OPELÍK. Třebíč: Akcent, 1998, 134 s.

Sekundární literatura

About. The Spectator. [online] <https://www.spectator.co.uk/about/>

About the TLS. The Times Literary Supplement. 15. 8. 2018. [online] <https://www.the-tls.co.uk/about-the-tls/>

AYERST, David. *Garvin of the Observer*. London: Dover, N.H. Croom Helm 1985. 314 s.

AYERST, David. *The Manchester Guardian: Biography of a Newspaper*. Cornell University Press, 1971. 702 s.

- BATES, Kath. *From Broadsheet to Tabloid and Beyond*. Oxford Open Learning. 22. 6. 2017 published [online] <https://www.ool.co.uk/blog/broadsheet-tabloid-beyond/>
- BURIÁNEK, František. *Karel Čapek*. Praha: Československý spisovatel, 1988. 345 s.
- BURIÁNEK, František. *Z literárněvědných studií*. Praha: Československý spisovatel, 1985. 217 s.
- CLASSE, Olive. *Encyclopedia of Literary Translation Into English: A–L*. Taylor & Francis, 2000. 1714 s.
- CRAIG, Alexander. *International Journal*, vol. 31, no. 2, 1976, p. 342. [online] JSTOR, www.jstor.org/stable/40201324
- ČAPEK, Karel. Jak se dělá světová literatura. In: *O umění a kultuře*. 3. Ed. Emanuel MACEK, Miloš POHORSKÝ a Zina TROCHTOVÁ. Praha: Československý spisovatel, 1986. 920 s.
- ČAPEK, Karel. *Karel Čapek: přijatá korespondence*. Ed. Milada CHLÍBCOVÁ, ed. Marta DANDOVÁ. Praha: NLN, 2000, 497 s. ISBN 8071063681.
- ČAPEK, Karel a Arthur MILLER. *Toward the radical center: a Karel Čapek reader*. Ed. Peter KUSI, Highland Park: Catbird, 1990, 407 s. ISBN 0945774079.
- ČERNÝ, František. *Premiéry bratří Čapků*. Praha: Hynek, 2000, 495 s. ISBN 8086202364.
- FERGUSON, Euan. *Observer 225 timeline: a liberal voice in a changing world*. 4. 12. 2016. [online] <https://www.theguardian.com/theobserver/2016/dec/04/observer-225-timeline-anniversary-history-newspaper>
- GRIFFITHS, D. M. "Clement, William Innell". In: *The Oxford Dictionary of National Biography*, Oxford: Oxford University Press, 2004, vol. 12, s. 22.
- History of the Guardian: A brief history of the Guardian newspaper. [online] <https://www.theguardian.com/gnm-archive/2002/jun/06/1>
- History of the Observer: A Brief history of the Observer Newspaper. 6. 6. 2002. [online] <https://www.theguardian.com/gnm-archive/2002/jun/06/2>
- HORÁKOVÁ, Jana. 85 let Čapkových robotů a jejich proměn. In: *Sborník prací Filozofické fakulty Masarykovy univerzity*. Brno, 2006. s. 63–74.
- Key moments in the Guardian's history: a timeline. 11. 6. 2002 [online] <https://www.theguardian.com/gnm-archive/2002/jun/11/1>
- KRIAKOVÁ, Hana. Úskalí a problémy Selverova překladu Anglických listů Karla Čapka. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity studia Minora Facultatis Philosophicae Universitatis Brunensis*, D. 36–37, 1989–1990. s. 17.
- MAY, Derwent. *Critical Times: The History of the Times Literary Supplement*. London: HarperCollins, 2001. s. 10. [online] <https://archive.org/details/criticaltimeshis0000mayd>
- MERRILL, John C. and Harold A. FISCHER. *The world's great dailies: profiles of fifty newspapers*. 1980, s. 324. [online] <https://archive.org/details/worldsgreatdaili0000merr/page/324>

MORISON, Stanley. *The History of the Times: Volume 1: The Thunderer" in the Making 1785-1841*. s. 11–12. [online] <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.77156>

Newspaper sizes. International Paper Sizes & Formats. [online] <https://www.papersizes.org/newspaper-sizes.htm>

ROBERTS, F. David. Victorian Periodicals Newsletter, vol. 7, no. 2, 1974, p. 27. [online] JSTOR, www.jstor.org/stable/20085015.

TODOROVÁ, Tereza. Kontext a význam překladů Čapkovy díla do anglického jazyka. At: Památník Karla Čapka. [online] Dostupné z: http://www.capek-karel-pamatnik.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=200013&id=14366&p1=1005 17. 4. 2019

VINER, Katharine and David PEMSEL. Guardian journalism goes from strenght to strenght. It's just our shape that's changing. The Guardian. [online] <https://www.theguardian.com/membership/2017/jun/13/guardian-journalism-goes-from-strength-to-strength-its-just-our-shape-thats-changing> 13. 6. 2017

VOČADLO, Otakar. Anglické listy Karla Čapka. Praha: JAN, 1995, 182 s. ISBN 8090062296.

SCOTT, Charles Prestwich. A Hundred Years. [online] <https://www.theguardian.com/sustainability/cp-scott-centenary-essay>

STASKY, Peter. The Journal of Modern History, vol. 45, no. 1, 1973, p. 134. JSTOR, www.jstor.org/stable/1877625.

ŠLANCAROVÁ, Jana. Čapkův anglický nakladatel. In: *Bohemica litteraria*. 2016, roč. 19, č. 1, s. 107–123.

Přílohy

Obř. 1 (Zdroj: TLS Crossword 104. *The Times Literary Supplement*, 7. 8. 1992, s. 25. [online] Dostupné z: [http://tinyurl.galegroup.com/tinyurl9fxNt2] 23. 3. 2019

TLS Crossword 104 The Longman Synonym Dictionary as prize

In addition to the cash first prize of £20, Longman will give a prize of the *Longman Synonym Dictionary* for the first correct solution opened on August 21. Entries should be addressed to TLS Crossword 104, Priory

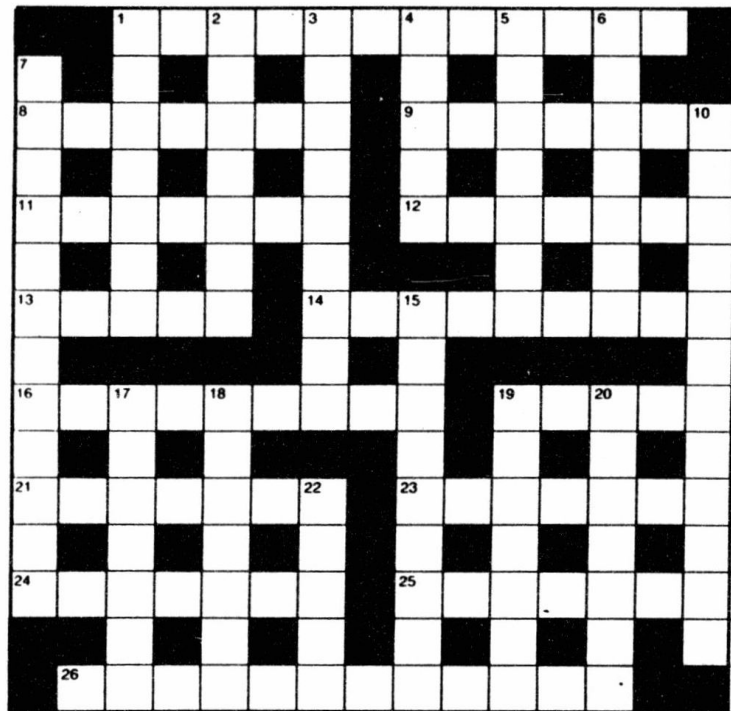
House, St John's Lane, London EC1M 4BX. The winner of Crossword 103 is Mr W. Rodgers, 23 Linden Close, Barnstaple EX31 2HD.

ACROSS

- 1 Flying Dutchman found space on board after return of Soviet fleet cut short (12)
- 8 "At back of the dim class / One —, sweet and young . . ." (Spender) (7)
- 9 Ham puts Mrs Duckworth in autumnal setting (7)
- 11 Ask for awful verse of French outsiders (7)
- 12 Confined to an organization described in *The Dickens World* (2-5)
- 13 Dahl wrote an allegro Aldeburgh pruned (5)
- 14 Order slave: lick *Gorboduc's* co-author (9)
- 16 Father rakes in cash for the Elizabethan shoemaker (5, 4)
- 19 Have recourse to archaic community in *Capek* play (5)
- 21 Tubal's orang-utan was cut to the heart when not in the first three (4-3)
- 23 Shakespeare was famously described as such a bird (7)
- 24 Bennett's compositor would contrive to rattle you to start with (7)
- 25 Jones the film hero appeared in Andrew Morton's book (7)
- 26 Haulage duo in Tolkien work (3, 3, 6)

DOWN

- 1 Barber opera – but not set in Seville (7)
- 2 "That vain, ill- — thing, an Englishman" (Defoe) (7)
- 3 How Whitman's cradle rocked! (9)
- 4 Loincloth causes burning in deserted island (5)
- 5 Aurally mark the presence of the dramatist (7)
- 6 Lucy's M Paul upsets ale over the menu (7)

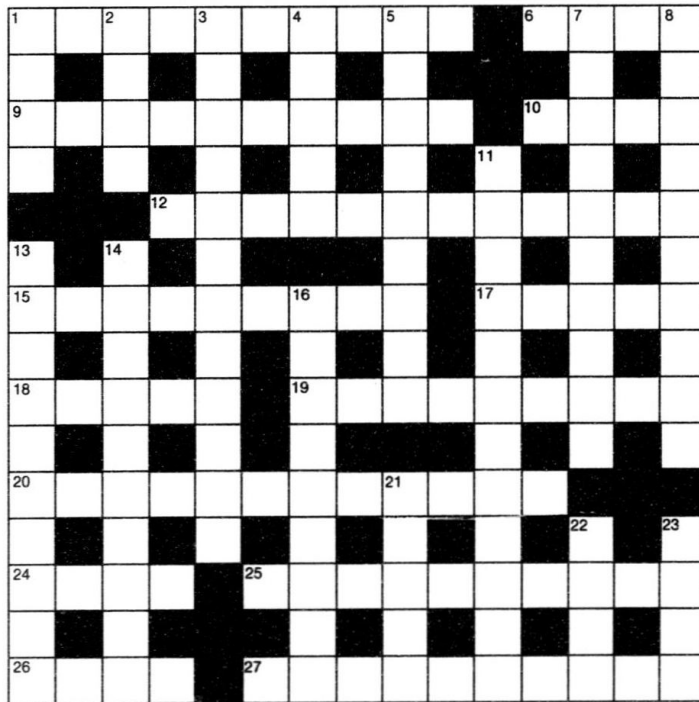
- 7 Simple solution to this Christie title? (6, 2, 4)
- 10 Colman play said to concern ozone quality in Los Angeles (West) (3, 4, 2, 3)
- 15 Operatic adolescent plays winged creature in the *Ring* (9)
- 17 Now Italian gets part in TV series: *The Old Testament Papers* (7)
- 18 Short British tenor is transformed for Yonge's 15th-century cleric (7)
- 19 New Orleans streetcar runs amok around well-born dregs (7)
- 20 Ties up variation in Lloyd Webber musical (7)

22 Circumlocution Office's motto: HOW — — DO IT. (3, 2)

SOLUTION TO CROSSWORD 103

Obr. 2 (Zdroj: TLS Crossword 491. *The Times Literary Supplement*, 24. 1. 2003, s. 35.
[online] Dostupné z: [http://tinyurl.galegroup.com/tinyurl9fxsv3] 23. 3. 2019.

TLS CROSSWORD 491

The sender of the first correct solution opened on February 14 will receive a cash prize of £40.

Entries should be addressed to *TLS* Crossword, Admiral House, 66-68 East Smithfield, London E1W 1BX.

The winner of Crossword 487 is Bill Broady, Yorkshire.

SOLUTION TO CROSSWORD 487

P	Y	T	H	A	G	O	R	A	S		B	E	A	R
A	A	D	F	O	C						L	L	A	
R	U	T	H	E	R	F	O	R	D		Z	E	U	S
K	T	L	E	O	E	A	S							
C	L	E	A	R	E	S	I	D	E	N	C	E		
S	E	Q	I	S	M	O	N							
M	A	R	Q	U	A	N	D	C	O	N	R	A	D	
A		E	G	C	N									
T	E	R	E	S	A		S	H	A	D	W	E	L	L
T	A	T	D	I	D	D								
E	U	P	H	E	M	I	S	M	A	M	I	S		
R	H	D	S	A	N	F	I							
I	R	A	S		J	A	K	E	S	T	H	I	N	G
N	E				R	R	E	E						
G	O	L	D		A	M	B	A	S	S	A	D	O	R

ACROSS

- 1 Space not to be confused with one of one's own (6, 4)
- 6 He appears in some wild story, they say, about a ghost (4)
- 9 Cowardly defender of cheap edition (10)
- 10 Seen with Miss Bagnold, returning to eat (4)
- 12 Poet is careless – well edit this (5, 7)
- 15 He pressed his suit with white Italian girl in Padua (9)
- 17 It came from the performer's cuff (2, 3)
- 18 "This particularly —, unintelligible patter" (W. S. Gilbert) (5)
- 19 Casual departure of Marryat hero? (4-5)
- 20 Unreliable counsel shows 12 verses (6, 6)
- 24 Mythological stories from collected Danish lore (4)
- 25 Emergent Olympian swimmer (10)
- 26 Unwillingly introduce that of Pearl Buck (4)
- 27 Printed conceivably proud creed (10)

DOWN

- 1 Leo Rosten happily shared those of yiddish (4)
- 2 Old Fabian King? (4)
- 3 Dowling boded no good in Lorca piece (5,7)
- 4 Switched-on type in **Capek** piece (5)
- 5 They all informed against Hamlet, spurring his revenge (9)
- 7 Cut scene of Jelly Roll Morton's early success (10)
- 8 "A visit . . . which the squire made on his horse with a pair of — containing his wardrobe" (Thomas Hughes) (10)
- 11 "A good editor is a man . . . who has a — on my publisher" (John Cheever) (10)
- 13 Half a dozen of them looking for Pirandello? (10)
- 14 Married woman, superb that is as bishop's wife (3, 7)
- 16 He pants, that is odd, for Alan Paton's neurotic aunt (9)
- 21 The world of Reginald Hill (5)
- 22 Strange case of a rune (4)
- 23 Poet of the riverbank (4)